

”Ollaan verkostoissa puhuttu ja ihmetelty, että mitä me näiden varhaisteinien kanssa tehdään”

Selvitys 10–12-vuotiaiden helsinkiläisten tilanteesta

Senja Peltola

Helsinki

Sisällys

1. Johdanto	1
2. Elinoloissa tapahtuneet muutokset.....	3
3. Nykyinen palvelutarjonta.....	10
4. Ajanvietto julkisilla paikoilla	13
5. Huolenaiheet	17
6. Siirtyminen lapsuudesta nuoruuteen.....	22
7. Palveluiden kehittäminen.....	24
8. Johtopäätökset	27
9. Lähteet.....	28

*Helsingin kaupunki, kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala, nuorisopalvelut
Marraskuu 2018*

Teksti: Senja Peltola

Kuvat: Helsingin kaupunki, kaupunkitutkimus ja -tilastot: Sanna Ranto ja Senja Peltola

Kannen kuva: Noah Silliman

Taitto: Hanna Jurvelin

ISBN 978-952-331-520-4

Lisätiedot: Tiina Nurmi, p. 09 310 89 121, tiina.nurmi@hel.fi

1. Johdanto

Helsingin kaupungin nuorisopalveluissa on herännyt huoli 10–12-vuotiaiden lasten tilanteesta. Keväällä 2018 nuorisotyöyksiköille tehdyn kyselyn vastauksista nousi esiin, että useilla Helsingin alueilla on havaittu ikäryhmään kuuluvia oireilevia lapsia. Oireilu näkyy esimerkiksi huonona käyttäytymisenä, häiriköintinä, päihdekokeiluina, myöhään ulkona liikkumisena ja yleisenä levottomuutena. Havaintoja on tehty ympäri Helsinkiä, mutta etenkin ne ovat keskittyneet sosioekonomisesti heikoimmille alueille, Itä- ja Koillis-Helsinkiin.

Vuonna 2013 Helsingin kaupungin nuorisopalveluissa päätettiin tehdä strateginen muutos, jonka myötä sen kohderyhmäksi määriteltiin 9–18-vuotiaat, mutta toiminnan pääpaino päätettiin suunnata 13–17-vuotiaisiin nuoriin (Helsingin kaupungin nuorisoasiankeskus toimintakertomus 2016). Muutoksen myötä 10–12-vuotiaiden asema palveluiden suhteen ei ole selkeä: he eivät kuulu nuorisopalveluiden varsinaiseen pääkohderyhmään, mutta nuorisopalvelut tarjoavat ikäryhmälle jonkin verran nuorisotalo- ja ryhmätoimintaa. Tämän ikäisten lasten koulupäivät ovat vielä lyhyitä, mutta koulujen ja leikkipuistojen yhteydessä tapahtuva iltapäivätoiminta on suunnattu 1.- ja 2.-luokkalaisille (Perusopetuslaki 1998/628). Monet lasten ja nuorten parissa työskentelevät ammattilaiset ovatkin havainneet 10–12-vuotiaiden jäävän etenkin iltapäivätoiminnan suhteen palveluiden ulkopuolelle:

Varhaisnuoret on Helsingissä ehkä vähän semmosia väliinputoojia. Että koska nuorisotalot niin keskittyy pääosin niihin kolmetoistavuotiaista ylöspäin ja leikkipuistot sitten nuoriin tai niinkun pikkulapsiin. Ykkös kakkosiin. Kyl sielkin käy vähän vanhempia mut sit siinä on sellanen ikäjako millä ei oikeesti ole mitään omaa taloa et mihin ne vois mennä. Ne voi tietysti tulla tänne mutta meilläkin on vaan päivässä se kaks tuntia kun voi olla täällä.

-Nuorisotyöntekijä

Tämän selvitystyön tavoitteena on kartoittaa helsinkiläisten 10–12-vuotiaiden tilannetta ja tunnistaa ikäryhmään liittyviä palveluvajeita. Selvitystyötä varten tehtiin yhdeksän puolistrukturoitua teemahaastattelua, joissa haasteltiin kohderyhmän parissa työskenteleviä ammattilaisia. Tämän lisäksi sähköisen kyselyn (N=61) avulla kerättiin lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten kokemuksia ikäryhmästä. Taulukossa 1 on kuvattu selvitystyön aineisto. Laadullisen haastattelu- ja kyselyaineiston lisäksi selvitykseen on koottu ikäryhmään liittyvää tilastotietoa vuoden 2017 kouluterveyskyselystä sekä Helsingin kaupungin kaupunginkanslian tieto- ja tutkimuskeskusten aineistoista. Selvitystyön tutkimuskysymyksiä ovat:

- Mitä havaintoja, huolenaiheita ja ajankohtaisia ilmiöitä ikäryhmään liittyy?
- Mikä on kohderyhmälle tarkoitettujen palveluiden tilanne ja liittyykö ikäryhmään joitakin palveluvajeita?
- Minkälaisiin toimenpiteisiin tai työmuotoihin tarvitaan lisää panostusta ja kehittämistä?

Aineisto	Vastaajien edustama organisaatio	Vastausten määrä
Ryhmä- ja yksilöhaastattelut	Nuorisopalvelut, kirjasto, järjestötoimija, järjestyksenvallonta, seurakunta, poliisi, oppilashuolto	10
Sähköinen kysely	Nuorisopalvelut, sosiaali- ja terveystoimiala, järjestötoimijat, liikuntapalvelut, kulttuuripalvelut, seurakunta, kauppakeskus	62
Nuorisotyöyksikölle suunnattu kysely	Pohjoinen, itäinen ja läntinen nuorisotyöalue	12

Taulukko 1. Selvityksen aineisto.

Aineiston analyysissä käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia, jossa lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten näkemyksiä ikäryhmään liittyvistä huolista luokiteltiin lasten hyvinvointikertomuksen hyvinvoinnin osa-alueiden mukaan. Nämä osa-alueet ovat elinolot, terveys, turvallisuus, tulevaisuuden hallinta, tunteet, vuorovaikutus ja identiteetti, käytännöllinen viisaus, leikki ja vapaa-aika, osallisuus sekä luonto ja kestävä kehitys (Högnabba & Ranto 2017).

10–12-vuotiaat muodostavat hyvin heterogeenisen ryhmän jo pelkästään fyysisen ja sosioemotionaalisen kehityksen osalta. Kehityspsykologisessa tutkimuksessa ikäryhmä sijoitetaan osaksi keskilapsuutta, joka on tyypillisesti määritelty kestävästä seitsemästä ikävuodesta 12-vuotiaaksi asti (Nurmi et al. 2014, 77). Tyypillistä ikäryhmälle on fyysinen ja motorinen kehitys. Ikäryhmän toiminnassa korostuukin fyysinen aktiivisuus, vauhdikkaat leikit ja pelit (emt. 84). Tämä näkyy myös nuorten parissa toimivien työntekijöiden haastatteluissa:

(--)
 että sen takia tähän meillekin on yritetty saada sitä pienryhmätoimintaa et kun lapset tulee koulusta ja jos siellä on ollut teoriapainotteisia tunteja et he sitten pääsis vaikka johonkin liikuntahalliin purkaan sitä energiaa. Et sitten meilläkään ei niin isot tilat oo tuolla alakerrassa ja tän ikäset helposti on tota noin motorisesti kauheen aktiivisia elikkä lähtee juoksemaan ja keksii kaikkia leikkejä missä otetaan toista kiinni ja sitten tulee helposti tota mustelmia ja kolhuja kun kaadutaan sukkasiltan johonkin pöydänkulmaan ja niin edelleen et tavallaan se juokseminen ja energianpurku tapahtuis paremmin siihen soveltuvisissa tiloissa.

-Nuorisotyöntekijä

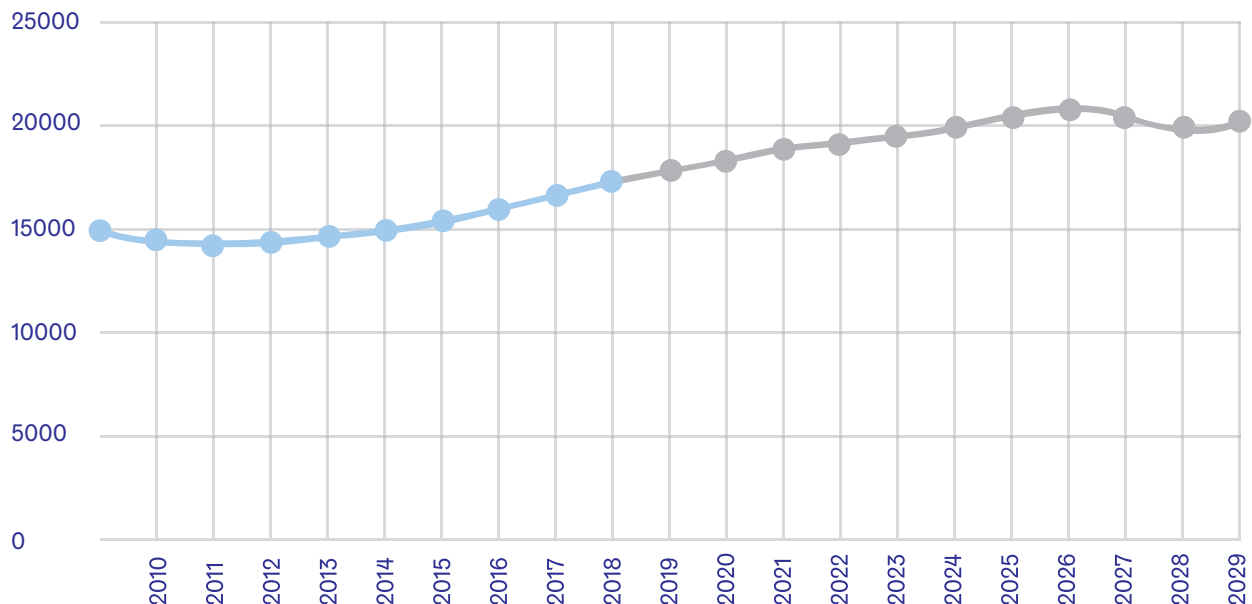
Keskilapsuuteen liitetään usein myös vähittäinen vapautuminen egosentrisyydestä, eli kehitys, jossa lapsi oppii hahmottamaan asioita myös toisen ihmisen näkökulmasta (Nurmi et al. 2014, 90). Kouluikäisen lapsen taito tulkita omia ja toisten ihmisten tunteita kehitty hitaasti muun kehityksen ohessa (emt. 115). Keskilapsuus onkin aikaa, jolloin sosiaaliset taidot vahvistuvat, kaverisuhteet muuttuvat yhä tärkeämmäksi ja lapsi alkaa pikkuhiljaa suuntautua pois kodista kohti harrastuksia ja vertaissuhteita. Kuitenkin psyykkisen kehityksen osalta lämmin ja turvallinen suhde vanhempiin on keskeistä (Mäntymaa et al. 2016; Laajasalo & Pirkkola 2012).

Erilaisilla lapsuuden riskitekijöillä kuten vanhempien päihde- tai mielenterveysongelmilla sekä perheen heikolla sosioekonomisella asemalla on todettu olevan vaikutusta lapsen myöhemmälle hyvinvoinnille ja psykiatristen häiriöiden kehitykselle (Solantaus & Paavonen 2009; Torikka et al. 2014). Helsingin kaupunkistrategian tavoitteena on turvata kaupungin kestävä kasvu, puuttua nuorten syrjäytymishaasteeseen ja erityisesti katkaista ylisukupolvinen syrjäytymiskierre (Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021). Tämän saavuttamiseksi lapsiperheiden hyvinvoinnin ja lasten ajankohtaisen tilanteen kartoittaminen on äärimmäisen tärkeää.

2. Elinoloissa tapahtuneet muutokset

Helsingin väestö on kasvanut vuodesta 2005 asti. Jopa pitkään laskussa ollut peruskouluikäisten määrä on kääntynyt nousuun vuodesta 2012 alkaen (Mäki & Vuori 2018; Vuori & Kaasila 2018). Kuviossa 1 on kuvattu helsinkiläisten 10–12-vuotiaiden lasten määrä sekä ikäryhmän väestöennustetta vuodelle 2029. Ikäryhmä tulee kasvamaan voimakkaasti seuraavan kymmenen vuoden ajan ja vuoteen 2025 mennessä ikäryhmä on kasvanut 20 prosenttia. Erityisen voimakasta kasvu on Kallion, Pasilan, Maunulan ja Myllypuron peruspiireissä (Tilastokeskus ja Helsingin kaupunki, kaupunkitutkimus ja -tilastot).

10–12-vuotiaat ja väestöennuste 2018–2029

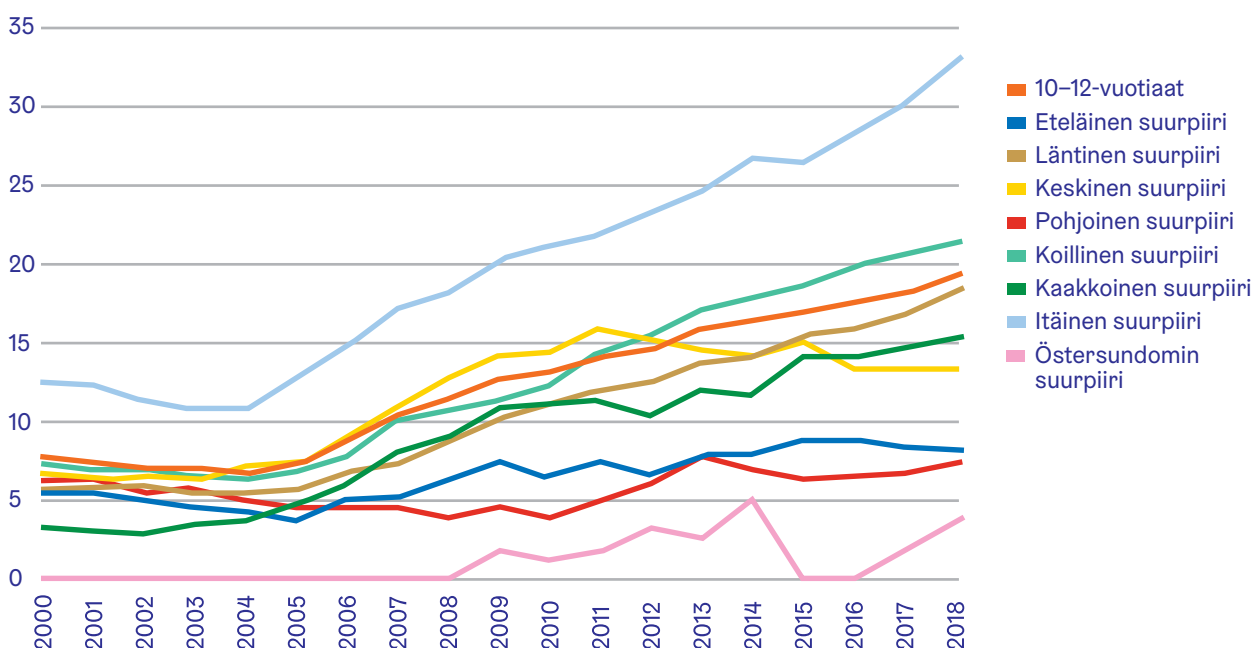
Kuvio 1. Helsinkiläisten 10–12-vuotiaiden määrä 2010–2018 ja väestöennuste vuosille 2018–2029.
Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupunki, kaupunkitutkimus ja -tilastot.

Myös vieraskielisten lasten osuus ikäryhmässä on kasvanut nopeasti. Kun vuonna 2010 13% 10–12-vuotiaista oli äidinkieltään muun kuin suomen-, ruotsin- tai saamenkielinen, vuonna 2018 osuus oli jo 19 %. Kyse on merkittävästä muutoksesta, jonka aikana vieraskielisten määrä on kasvanut 62 % (kts. taulukko 2). Kuviossa 2 on kuvattu vieraskielisten osuutta ikäryhmästä suurpiireittäin. Kuviosta huomataan eri suurpiirien voimakkaat erot vieraskielisten lasten osuuksissa: eniten vieraskielisiä on itäisessä suurpiirissä (32 %) ja vähiten Östersundomin (3,5 %) ja pohjoisessa suurpiirissä (7,2 %).

	2010	2018	Muutos 2010–2018, hlöä	Muutos 2010–2018, %
10–12-vuotiaat	14 877	16 709	1 832	12,3
Vieraskieliset 10–12-vuotiaat	1 955	3 174	1 219	62,4
	2018	2025	Muutos 2018–2025, hlöä	Muutos 2018–2025, %
Väestöennuste 10–12-vuotiaille	16 709	20 182	3 473	20,8

Taulukko 1. 10–12-vuotiaat, vieraskielisten määrä ja väestöennuste.
Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupunki, kaupunkitutkimus ja -tilastot

Vieraskielisten osuus 10–12-vuotiaista suurpiireittäin

Kuvio 2. Vieraskielisten osuus 10–12-vuotiaista suurpiireittäin.
Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupunki, kaupunkitutkimus ja -tilastot.

Yhden huoltajan perheet ovat tyypillisesti olleet yleisempiä Helsingissä kuin muualla maassa (Malander 2016,3). Vuoden 2017–2018 vaihteessa 28 % 7–12-vuotiaista asui yhden vanhemman perheissä (Pääkaupunkiseudun väestötilastoaineisto, Tilastokeskus). Aikaisemmassa tutkimuksessa on havaittu, että avioeron jälkeen riski joutua taloudellisiin vaikeuksiin kasvaa erityisesti nuorilla yksinhuoltajilla, joilla on pieniä lapsia (Airio 2010). Positiivisena kehityksenä voidaan kuitenkin havaita, että suhteellinen pienituloisuus on vähentynyt lapsiperheissä ja etenkin yhden huoltajan perheissä 2010-luvun aikana (kts. taulukko 2).

Pienituloiset ja köyhät lapsiperheet ovat usein riippuvaisia tulonsiirroista, jotka muodostavat tärkeän osan perheen käytettävissä olevista tuloista (Salmi et al. 2014). Toimeentulotuen ja asumistuen käyttö on kasvanut 2010-luvulla ja esimerkiksi toimeentulotuesta osallisten määrä 10–12-vuotiaista kasvoi vuodesta 2010 vuoteen 2017 2,7 %. Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen mukaan lapsiperheiden asumishaasteet liittyvät etenkin liian korkeisiin asumiskustannuksiin, vuokravelkoihin ja häätötilanteisiin (Lyly 2016, 35). Helsingin korkea vuokrataso asettaakin haasteita lapsiperheille, vaikka positiivisena kehityksenä voidaan havaita ahtaasti asuvien lapsiperheiden osuuden vähentyneen.

	Vuosi		
	2010	2016/2017	Muutos
Pienituloisissa asuntokunnissa asuvien osuus kaikista alle 18-vuotiaista, %	13,9	11,7	-2,2
Kulutussyksikkökohtainen käytettävissä oleva rahatulon mediaani, €			
• Kahden huoltajan lapsiperheet	27 840	30 541	2 701
• Yhden huoltajan lapsiperheet	17 661	20 629	2 968
Pienituloisissa asuntokunnissa asuvien osuus, %			
• Kahden huoltajan lapsiperheet	7,9	6,1	-1,8
• Yhden huoltajan lapsiperheet	25,2	16,3	-8,9
Toimeentulotuesta osalliset 7–12-vuotiaat, %	14,7	17,4	2,7
• Toimeentulotuesta osalliset koko väestöstä	10,3	12,0	1,7
Yleistä asumistukea saaneiden osuus lapsiperheistä, %	17	25,0	8,0
• Yleistä asumistukea saaneiden osuus koko väestöstä	8,2	19,7	11,5
Ahtaasti asuvat lapsiperheet, %	32,3	32,6	0,3
• Omistusasunto	28,7	29,6	0,9
• Ara-vuokra-asunto	34,0	37,0	3,0
• Muu vuokra-asunto	42,6	46,2	3,6

Taulukko 2. Lapsiperheiden taloudellisen tilanteen tunnuslukuja.

Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupunki, kaupunkitutkimus ja -tilastot

Ja jossain määrin niinkun kyllä meilläkin näkee et lapset tulee syömään et se on se. Toki siellä on- nää on taas niitä ääritapauksia -mutta on myöskin näitä, niin saattaa olla et lapsilla on nälkä.

-Seurakunnan työntekijä

Joo ja kyl meilläkin on semmosia mut sit kun näkee et sillä vanhemmalla on- selvästi on tosi väsynyt on vaikka monta lasta niin sit selvästi jättää niinkun ne pari et menee vaikka jonnekin uimakouluun. (-) Et ei ole ehkä sit varaa viedä kaikkia sinne, kai se lastenlippu jotain maksaa.

-Kirjaston työntekijä

Lapsiperheiden erot tuen tarpeessa

Media ja somemaailma on vahvasti läsnä. Keskustelevat ja ilmaisevat mielipiteitään rohkeasti. Leikkivät mielellään ja ovat valmiita ryhmätyöhön. Ei suurta muutosta tilanteessa viime vuosina, mutta tämän ryhmän lapset tulevat vapaa-ajalla ja omasta innostuksesta, joten on valikoitunut ryhmä.

-Kulttuuripalveluiden työntekijä

Ilmiötä koulukiusaaminen, nettikiusaaminen, väkivallan raaistuminen, itsetuhoisuus, koulupudokkuus, muutos huonompaan suuntaan kaikissa yllä mainituissa.

-Lastensuojelun työntekijä

Yllä olevat aineistolainaukset edustavat kahta keskenään hyvin erilaista vastausta kysymykseen, jolla kartoitettiin 10–12-vuotiaisiin liittyviä ajankohtaisia ilmiöitä. Molemmista vastauksissa otetaan myös kantaa siihen, miten tilanne on muuttunut viime vuosien aikana, tosin päätyen vastakkaisiin näkemyksiin asiassa. Selvitystyön edetessä keskeiseksi kysymykseksi muodostuikin, onko ikäryhmän tilanteessa todella tapahtunut jotakin muutosta?

Yllä olevien aineistolainauksien ammattilaiset kohtaavat työssään hyvin erilaisia lapsia. Taideharrastukset ovat suosittuja usein jo ennestään paljon harrastavilla lapsilla, joiden vanhemmat tukevat heitä taideharrastuksessa (Taiteen perusopetuksen... 2016). Lastensuojelun työntekijät taas kohtaavat työssään lapsia, joiden hyvinvoinnista on herännyt jonkinlainen huolta. Hyvinvoinnin puutteiden on havaittu kasaantuvan usein samoille lapsille ja nuorille (Heino et al. 2016). Muutos ikäryhmän tilanteessa riippuukin paljon, tarkasteleeko muutosta väestötasolla vai tietyn ryhmän osalta. Huomio, jonka mukaan valtaosalla lapsista, nuorista ja lapsiperheistä menee hyvin, kun taas osalla menee entistä heikommin, näyttää aineiston pohjalta pitävän paikkansa.

Taulukossa 3 on kuvattu lapsiperheiden palvelutarpeissa tapahtunutta muutosta. Huolestuttavana ilmiönä nousee esiin 10–12-vuotiaista tehtyjen lastensuojeluilmoitusten määrän kasvu vuodesta 2010. Myös koko maan tasolla kaikkien lastensuojeluilmoitusten määrä kasvoi vuodesta 2016 vuoteen 2017 15 % (Kuoppala & Sääkkinen 2017). Toisaalta sijoitettujen lasten ja lastensuojelun asiakkaiden määrät ovat vähentyneet voimakkaasti. Lastensuojelun asiakkuuksia tarkastellessa on kuitenkin huomioitava, että vähenemisen taustalla vaikuttaa vuoden 2015 lakimuutos, jonka myötä avohuollon palveluita voi saada myös ilman lastensuojelun asiakkuutta.

Toisena negatiivisen kehityksenä voidaan havaita tehostetun ja erityistä tukea saaneiden oppilaiden ja psykiatrisen avohoidon potilaiden osuuksien kasvu ikäryhmässä. Myös selvityksen aineistossa tuotiin esiin psyykkisten ongelmien lisääntyminen ja tukea tarvitsevien lasten määrän kasvu. Kuitenkin tuloksista on mahdoton tulkita, liittyykö tämä esimerkiksi psyykkisten ongelmien lisääntymiseen vai onko kynnys avun piiriin hakeutumiseen madaltunut. Jossakin määrin myös lastensuojelun ja koulunkäyntiin liittyvän tuen tarpeen määrä voi heijastella työtapojen tai järjestelmien muutosta. Huolimatta taustalla vaikuttavista syistä palveluiden tarve on lisääntynyt, joka asettaa paineita palveluidentarjoajille.

Selvityksen aineiston ja tilastotiedon pohjalta voidaan tehdä varovaisia arvioita siitä, että osalla lapsista ja perheistä on yhä suurempia haasteita hyvinvoinnissa ja he tarvitsevat yhä enemmän tukea arkeensa. Toisaalta myös ikäryhmän kasvu asettaa uudenlaisia paineita palveluiden järjestämiselle tulevaisuudessa. Helsingin kaupungin strategiassa yhdeksi tavoitteeksi on asetettu, että jokaisella helsinkiläisellä lapsella ja nuorella olisi harrastus (Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021). Ikäryhmän kasvu tulee ottaa huomioon palveluita suunniteltaessa. Myöskään kasvavaa vieraskielisten osuutta ikäryhmässä ei voi ohittaa.

	Vuosi		
	2010	2016/2017	Muutos
Lastensuojeluilmoitukset 10–12-vuotiaista	1 632	2 806	1 174
Lastensuojelun sijoitetut 10–12-vuotiaat, henkilöä	341	297	-44
Lastensuojelun 10–12-vuotiaat asiakkaat, henkilöä**	1 422	1 094	-328
Tehostettua tai erityistä tukea saaneiden osuus oppilaista, %			
4.luokka	13,9	18,3	4,4
5.luokka	13,9	17,6	3,7
6.luokka	15,1	19,1	4,0
Lääkekorvusoikeus 10–14-vuotiaista, %	4,0	4,8	0,8
Psykiatrisen avohoidon potilaiden osuus 7–12-vuotiaista, %	4,6*	6,3	1,7

Taulukko 3. Lapsiperheiden palvelutarve.

Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupunki, kaupunkitutkimus ja -tilastot

*2014

**Vuoden 2015 lakimuutos vaikuttaa määriin. Painopiste siirtyi erityispalveluista ennaltaehkäisevien palveluiden suuntaan, ja osa lastensuojelun avohuollon palveluista muuttui yleisen sosiaalihuollon mukaisiksi palveluiksi, joita voi saada ilman lastensuojelun asiakkuutta

Helsingin alueellinen eriytyminen

Jos nyt ajatellaan meidän nuoria - tuota ikäryhmää - niin se elämän ympäristö voi olla aika erilainen. Riippuen siitä missä päin kaupunkia on, et sen meidän kaupunkitutkimuskin osoittaa hyvin selkeästi.

-Oppilashuollon työntekijä

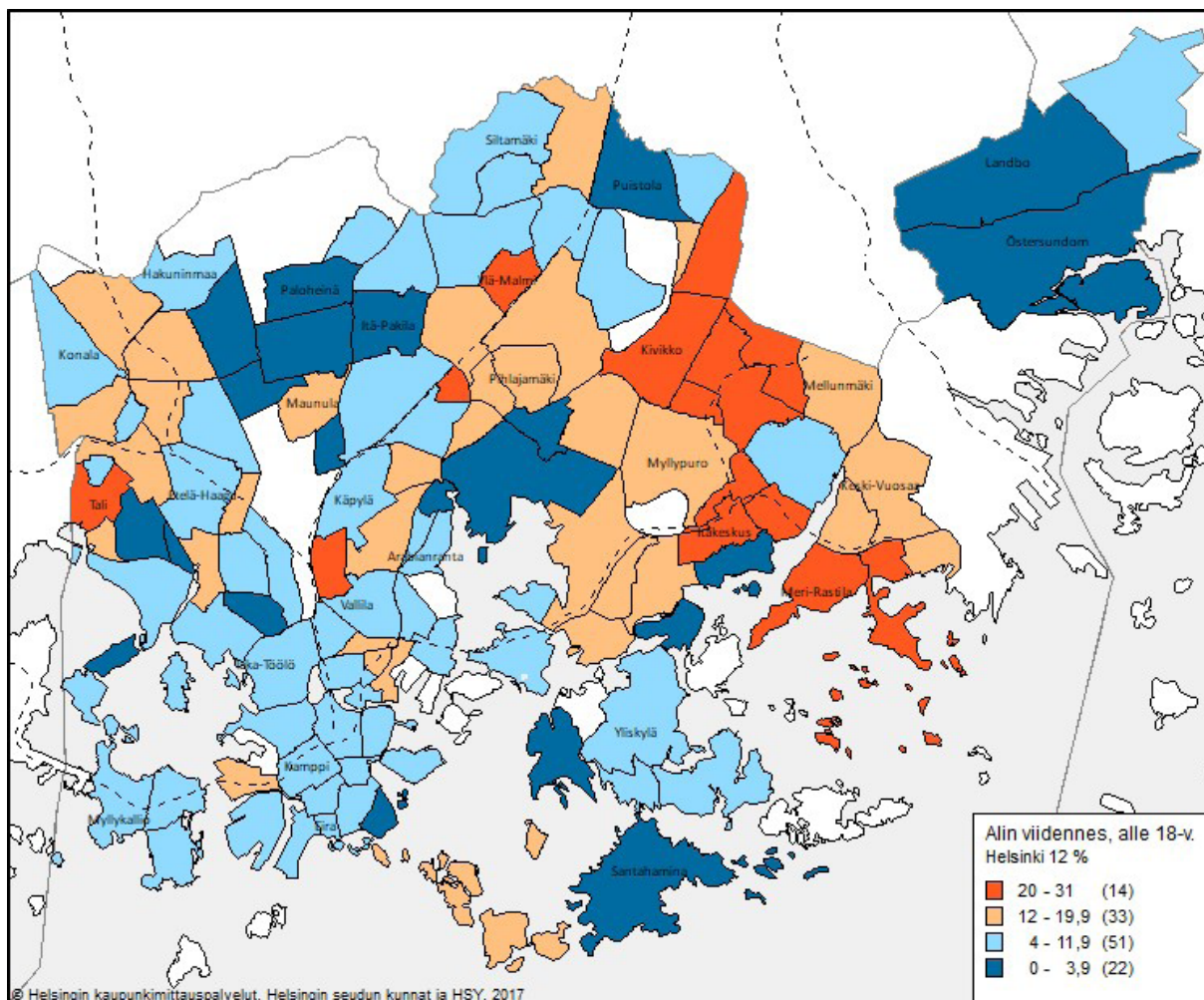
2010-luvulla on keskusteltu paljon Helsingin alueiden eriytymisestä eli segregaatiosta. Muutoksen voi paikantaa 1990-luvun lamaan, jonka jälkeen alueet, joille keskittyi heikommin kouluttautunutta väestöä, eivät noususuhdanteessa enää palautuneet lamaa edeltäneelle tasolle tulojen ja työllisyyden osalta (Kortteinen & Vaattovaara 2002). Aiemmassa tutkimuksessa on huomattu, että työikäisestä väestöstä etenkin ulkomaalaistaustaiset pienituloiset keskittyvät asumaan suomalaissyntyisiä vahvemmin pienituloisille alueille. Erityisen huolissaan tutkijat ovat siitä, miten eriytyminen vaikuttaa työikäisten lapsiin koulujen eriytymisen kautta (Kauppinen & Vaalavuo 2017). Venla Bernelius (2013) onkin väitöskirjassaan havainnut, että Helsingin alueiden segregaatio heijastuu koulujen oppilas pohjaan valikoitumisen kautta, joka edelleen vaikuttaa lapsiperheiden kouluvalintoihin.

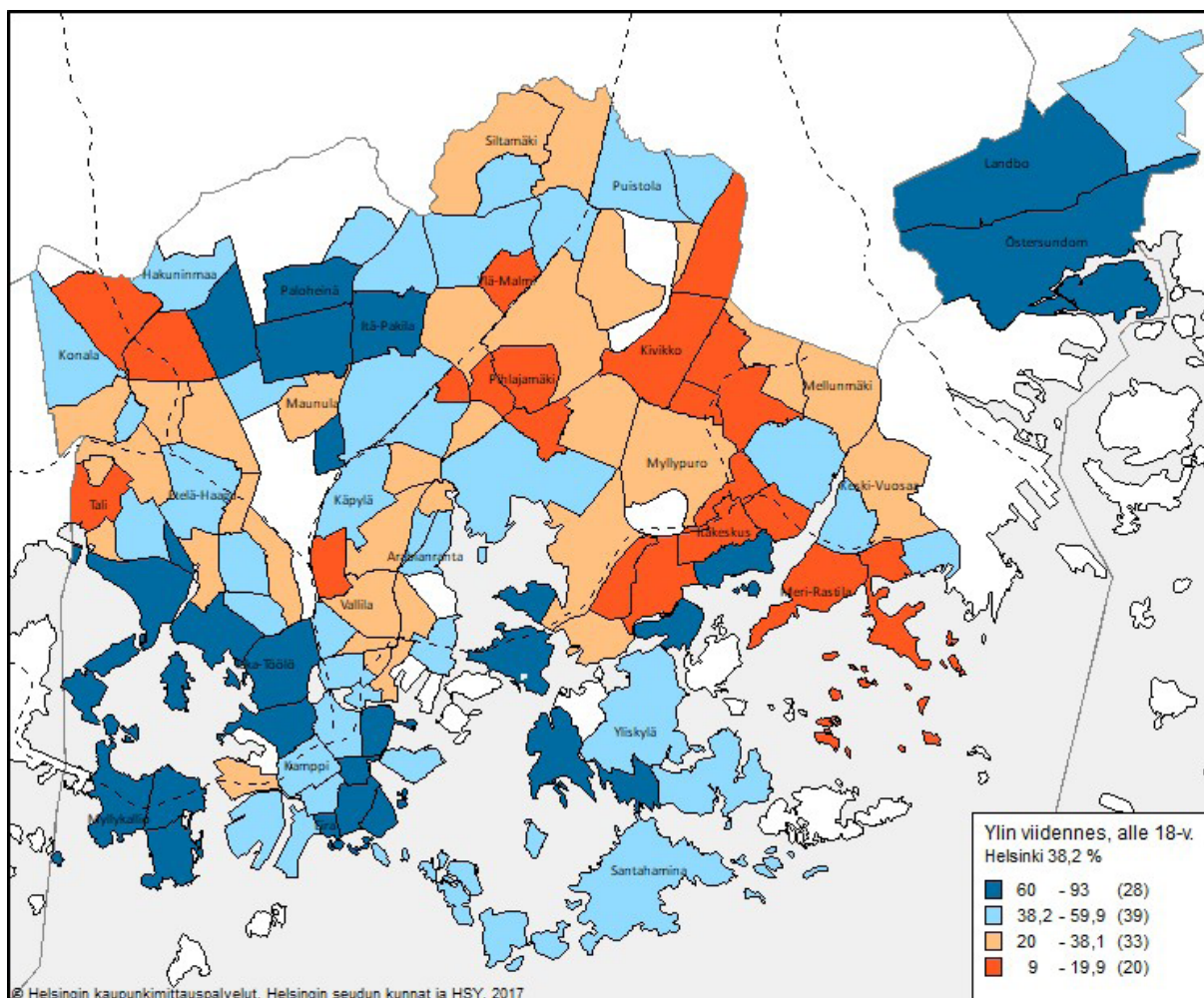
Myös lasten ja nuorten parissa toimivien ammattilaisten haastatteluissa alueiden väliset erot nostettiin esiin. Tyypillisenä nähtiin, että Helsingin asuinalueiden sisäiset erot ovat suuret ja eri kaupunginosat ovat jakautuneet voimakkaasti:

No se näyttäyty kauheen isona. Siis jo sen kokonsa puolesta. Sit mä ajattelen, että samanaikaisesti jollain tavalla me ollaan aliresursoitu siel- tai ei siis jollain tavalla vaan selkeästi. Mä ajattelen et sinä aikana kun mä oon ollut töissä niin sieltä on lopetettu yks nuorisotalo ja kuitenkin samanaikaisesti lasten määrä on kasvanut valtaisesti. Tota hyvin eriarvoinen. Ääripäät on niinkun vahvat, että toiset asuu omakotitalossa rannalla ja lähtee omalla veneellä ajelemaan ja sitten on köyhimmistä köyhimpiä kaupungin vuokra-asunnoissa kahen korttelin päässä siitä.

-Seurakunnan työntekijä

Tämä vastaa tutkimustuloksia, joiden mukaan Helsingin sosiaalisen huono-osaisuuden kasaantuminen on piste-
mäistä, klusterinomaista, mutta keskittynyt itäiselle ja koilliselle alueelle (Kortteinen & Vaattovaara 2015). Kehitys on havaittu jo 1990-luvulta lähtien, mutta 2010-luvulla näitä pistemäisiä ”huono-osaisuuden ydinalueita” on muodostunut edellisten viereen. Toisaalta vieraskielisen väestön osuus on kasvanut ja keskittynyt alueille, joissa on jo ennestään ollut heikompi sosioekonominen asema (emt. 568). Kuvassa 1 ja 2 on kuvattu korkeimpaan ja matalimpaan tuloviidennekseen kuuluvien asuntokuntien alle 18-vuotiaiden osuutta alueen muista saman ikäisistä. Erot alueiden välillä ovat selkeitä ja paikantuvat melko samankaltaisesti myös muilla hyvinvoinnin indikaattoreilla mitattuna. Tämän vuoksi alueellinen näkökulma on tärkeä pitää mukana myös seuraavissa luvuissa, joissa tarkastellaan ikäryhmälle suunnattuja palveluita sekä lapsiin liittyviä huolenaiheita.

Kuva 1 ja 2. Alimpaan ja ylimpään tuloviidennekseen kuuluvien asutokuntien alle 18-vuotiaiden osuus alueen saman ikäisistä, asutokuntien valtionveronalaisten tulojen mukaan vuonna 2015.

Vuonna 2015 alimman tuloviidenneksen ylin tuloaraja oli 17 878 euroa ja ylimmän 79 493 euroa asutokuntaa kohti. Alueet, joissa alle 50 alle 18-vuotiasta, eivät ole mukana tarkastelussa.

Lähde: Tilastokeskus ja Helsingin kaupunki, kaupunkitutkimus ja -tilastot

TIIVISTELMÄ:

- 10–12-vuotiaiden määrä tulee kasvamaan voimakkaasti seuraavan kymmenen vuoden ajan
- Vieraskielisten osuus on kasvanut merkittävästi ikäryhmässä
- Lapsiperheiden ja etenkin yhden vanhemman perheissä pienituloisuus on vähentynyt, mutta toimeentulo- ja asumistuen tarve on kasvanut
- Lastensuojeluilmoitusten määrä 10-12-vuotiaista on kasvanut, mutta sijoitukset vähentyneet
- Tehostetun tai erillisen tuen tarpeen ja psykiatrisen avohoidon palveluiden tarve on kasvanut
- Helsingin asuinalueet ovat voimakkaasti eriytyneet työikäisten koulutuksen, työllisyyden ja tulojen mukaan
- Maahanmuuttajataustaiset pienituloiset keskittyvät asumaan suomalaissyntyisiä voimakkaammin pienituloisille alueille
- Kehityksessä huolestuttavaa on erityisesti koulujen eriytyminen
- Ikäryhmän kasvu asettaa paineita palveluidentarjoajille
- Perheiden hyvinvoinnin haasteet ja vieraskielisten osuuden kasvu tulisi ottaa huomioon lapsille suunnattujen palveluiden suunnittelussa

3. Nykyinen palvelutarjonta

Selvityksen yhtenä tavoitteena oli kartoittaa minkälaisia palveluita ja toimintaa 10–12-vuotiaille on tällä hetkellä tarjolla. Selvityksen vastaajajoukko edustaakin kattavasti Helsingin alueella lasten ja nuorten parissa toimivia palveluntarjoajia. Valtaosa vastaajista kertoi tarjoavansa ala-asteikäisille erilaista kerho- ja harrastetoimintaa. Nämä eri toimijat ja heidän tarjoamat palvelut on koottu kuvaan 3. Samat toimijat järjestävät ikäryhmälle myös epäsäännöllisempää toimintaa; esimerkiksi erilaisia tapahtumia, leirejä ja retkiä. Toinen keskeinen ikäryhmälle tarjottu palvelu on vapaa nuorisotaloaika. Kuitenkin eri nuorisotaloilla on vaihtelevat käytännöt siinä, kuinka paljon tätä aikaa on tarjolla. Nuorisotalon ohella kirjastot ovat tärkeitä avoimia tiloja, joissa lapset ja nuoret voivat viettää aikaa ilman ohjattua toimintaa.

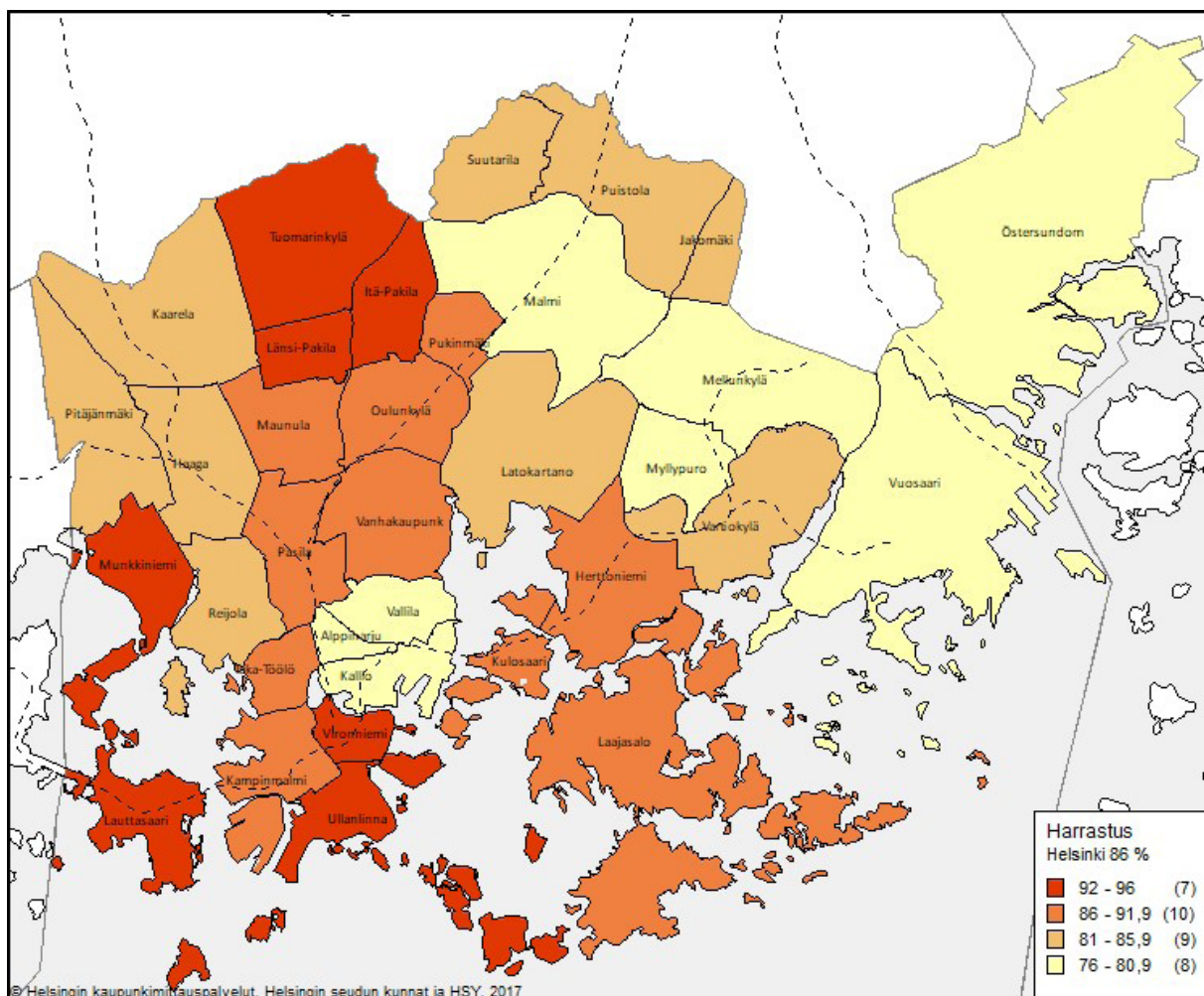
Kuva 3. 10–12-vuotiaille suunnatut palvelut

10–12-vuotiaat ovat ikäluokkana aktiivisia harrastamaan. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyssä 86 % 4.- ja 5.-luokkalaisista ilmoitti viettävänsä aikaa harrastuksen parissa vähintään yhtenä päivänä viikossa. Tämä vastaa vuoden 2013 nuorten vapaa-aikatutkimusta, jonka mukaan 87 prosentilla 10–14-vuotiaista oli ainakin yksi harrastus. Harrastuneisuuteen vaikutti positiivisesti etenkin äidin koulutustaso ja eläminen kahden vanhemman perheessä (Myllyniemi & Berg 2013, 39). Vaikka kouluterveyskyselyn perusteella 4.- ja 5.-luokkalaiset ovat aktiivisia harrastamaan, ei harrastuneisuus jakaudu tasaisesti eri Helsingin alueilla. Kuvassa 4 on kuvattu alueellisesti lasten osuuksia, jotka viettävät vähintään yhtenä päivänä viikossa aikaa harrastusten parissa. Vähiten näitä on Vallilan,

Alppiharjun, Kallion, Malmin, Myllypuron, Mellunkylän, Vuosaaren ja Östersundomin alueilla. Myös lasten ja nuorten parissa toimivat työntekijät nostivat alueelliset erot esiin lasten harrastamisessa:

Joo ja yleensäkin vähän sillein, et enemmän lähiöissä - musta tuntuu että lapset ainakin idässä - missä mä oon, siellä se iltapäivätoimintatarve on jotenkin isompi. Et kun heillä ei ole välttämättä niin paljon maksettuja harrastuksia, kun sit taas keskustan lapsilla tai sit jossain muun alueen lapsilla. Et sen kyllä huomaa niinkun et jossain Kontulassa niin siel on kyl- ne tulee kaikki sinne [kirjastoon] humps kun koulu loppuu.

-Kirjaston työntekijä

Kuva 4. 4.-5.-luokkalaiset asuinalueen mukaan. Viettää aikaa harrastuksen parissa vähintään kerran viikossa. Seuraavat alueet on yhdistetty: Kallio, Alppiharju ja Vallila. Pasila ja Vanhakaupunki. Maunula ja Oulunkylä, Länsi- ja Itä-Pakila. Puistola ja Jakomäki. Kulosaari ja Herttoniemi. Vuosaari ja Östersundom.
Lähde: THL Kouluterveyskysely 2017

Aineistosta nousi esiin matalankynnyksen, maksuttoman harrastustoiminnan tärkeys 10–12-vuotiaille. Esimerkiksi EasySport-liikuntatoiminta nähtiin hyödyllisenä tälle fyysisesti aktiiviselle ikäryhmälle. Aineiston perusteella toiminnan suunnittelussa olisi tärkeä huomioida etenkin toiminnan ajankohta ja paikka. Myöhäinen ajankohta karsii osallistujia ja ihanteellisena pidettiin, jos toiminta tapahtuisi heti koulun jälkeen. Tasa-arvon näkökulmasta pidettiin tärkeänä, että toiminta järjestetään sellaisessa paikassa, jonne lapsi voi saapua yksin,

eikä ole esimerkiksi vanhemman autokyydin varassa. Lähipalveluiden merkitys korostuukin tämän ikäryhmän kohdalla. Kuitenkin 10–12-vuotiaat ovat vielä sen verran nuoria, että he voivat tarvita saattajaa harrastukseen. Tämän takia yhteistyö eri toimijoiden välillä on tärkeää, jotta lapset ohjattaisiin palveluiden pariin ja tarpeen vaatiessa saatettaisiin sinne tutun aikuisen toimesta.

Kerho- ja harrastustoiminnan näkökulmasta koulu on keskeinen linkki lasten tavoittamisessa. Vaikka kouluilla ei ole varsinaista iltapäivätoimintaa kyseiselle ikäryhmälle, osa kouluista järjestää erilaisia harrastekerhoja koulupäivän jälkeen. Muutamissa vastauksissa seurakunnan työntekijät tai nuorisopalveluiden nuoriso-ohjaajat olivat osallistuneet tällaisten kerhojen järjestämiseen. Haasteena useissa vastauksissa ilmenivät alakouluikäisten lyhyet koulupäivät ja säännöllisen, järjestelmällisen iltapäivätoiminnan puuttuminen. Olemassa olevia palveluita ja toimintaa yhdistää pirstaleisuus sekä riippuvuus käytettävistä resursseista. Alueellisesti saattaa olla suuriakin eroja siinä, minkälaista vapaa-ajantoimintaa on tarjolla tämän ikäisille. Tämä asettaakin lapset eriarvoiseen asemaan. Huolena on myös, että eri toimijoilla ei ole tietoa alueilla olevista palveluista, mikä voi johtaa resurssien päällekkäisyyteen.

TIIVISTELMÄ:

- 10–12-vuotiaat ovat aktiivisia harrastamaan
- Ikäryhmän koulupäivät ovat lyhyitä, mutta säännöllistä iltapäivätoimintaa ei ole tarjolla
- Useat toimijat tarjoavat ikäryhmälle erilaista harraste- ja kerhotoimintaa
- Maksuttomia palveluita yhdistää vaihteleva tarjonta, pirstaleisuus ja alueellisesti erot
- Matalankynnyksen liikuntapalvelut nähtiin tärkeinä ikäryhmälle. Kuitenkin moni harrastetoiminta vaatii vanhempien tukea ja taloudellisia resursseja
- Myös vapaamuotoiseen oleskeluun tarkoitettuja tiloja on ikäryhmälle vähän tarjolla
- Lähipalvelut ovat tärkeitä 10–12-vuotiaille

4. Ajanvietto julkisilla paikoilla

Palveluiden lisäksi lasten ja nuorten parissa toimivilta ammattilaisilta kysyttiin havaintoja ikäryhmään liittyvistä ajankohtaisista ilmiöistä. Yhtenä ilmiönä aineistosta nousi esiin 10–12-vuotiaiden ajanvietto eli ”hengaaminen” julkisilla paikoilla. Hengailu mielletään usein teini-ikään liittyvänä asiana. Kuitenkin yhä nuorempien lapsien on havaittu viettävän aikaa kauppakeskuksissa ja muissa kaupallisissa tiloissa niin Helsingissä, muualla pääkaupunkiseudulla (Aseman lapset ry tulossa) kuin myös ympäri maata (Nuorten palvelu ry 2017). Ala-asteikäisten hengailu ei näytäkään olevan Helsingin ominaispiirre. Selvitystä varten haastatellut ammattilaiset toivat esiin, että 10–12-vuotiaat eivät vielä lähde kovin kauas kotinsa lähiympäristöistä vaan kokoontuvat oman asuinalueensa keskittymiin, esimerkiksi kirjastoihin, ostareille, lähikauppoihin tai kauppakeskuksiin. Näin lasten ajanvietto julkisilla paikoilla näyttää alueellisesti erilaisena.

6.- luokkalaiset ”hengailijakokeilijat” kauppakeskuksissa

Mä veikkaisin et semmosia 12-vuotiaita, kuudesluokkalaista, et ne on siinä iässä et ne saattaa ruveta pikkuhiljaa harjoittelemaan ja varovasti kokeilemaan. Keväällä oli tuttuja kutosia, törmättiin tuolla kauppakeskuksissa. Sitä nuorempia ehkä satunnaisesti näkyy. Mä ehkä näkisin että semmosta ton ikästä vakiohengailijaa on aika vähän.

-Nuorisotyöntekijä

Aineistosta nousi esiin useita havaintoja etenkin kuudesluokkalaisten lasten ajanvietosta ostoskeskuksissa. Kuitenkaan ikäryhmään kuuluvia lapsia ei vielä pidetä kauppakeskusten ”vakiohengailijoina”, jotka muodostuvat vanhempien nuorten porukoista, vaan ”hengailijakokeilijoina”. Tämä viittaa ensinnäkin siihen, ettei tämän ikäryhmän ajanvietto kauppakeskuksissa ole vielä niin säännöllistä kuin vanhempien nuorten. Toisaalta ”hengailijakokeilijat” viittaa myös siihen, etteivät ala-asteikäiset vielä täysin tunne kauppakeskuksen ja siellä ajanviettoon liittyviä sääntöjä. Esimerkiksi ikäryhmälle tyypillinen fyysinen aktiivisuus ja vauhdikkaat leikit tuottavat ongelmia kauppakeskusympäristössä:

Sitten toisaalta myös semmonen niinkun painiminen ja nujuaminen ja semmonen toisissaan kiinni oleminen ihan vaan läpällä, niin se on aika semmosta vahvaa vielä ton ikäsillä, niin sit kun se painiminen esimerkiksi siirretään vaikka kauppakeskusten käytäville niin ei siinä lomassa kun on hauskaa ja kivaa niin tuu huomattua, että sieltä tulee ehkä joku huonojalkanen vanhempi henkilö niinkun vierestä ja sitten tavallaan siin voi olla muille vaaratilanteita.

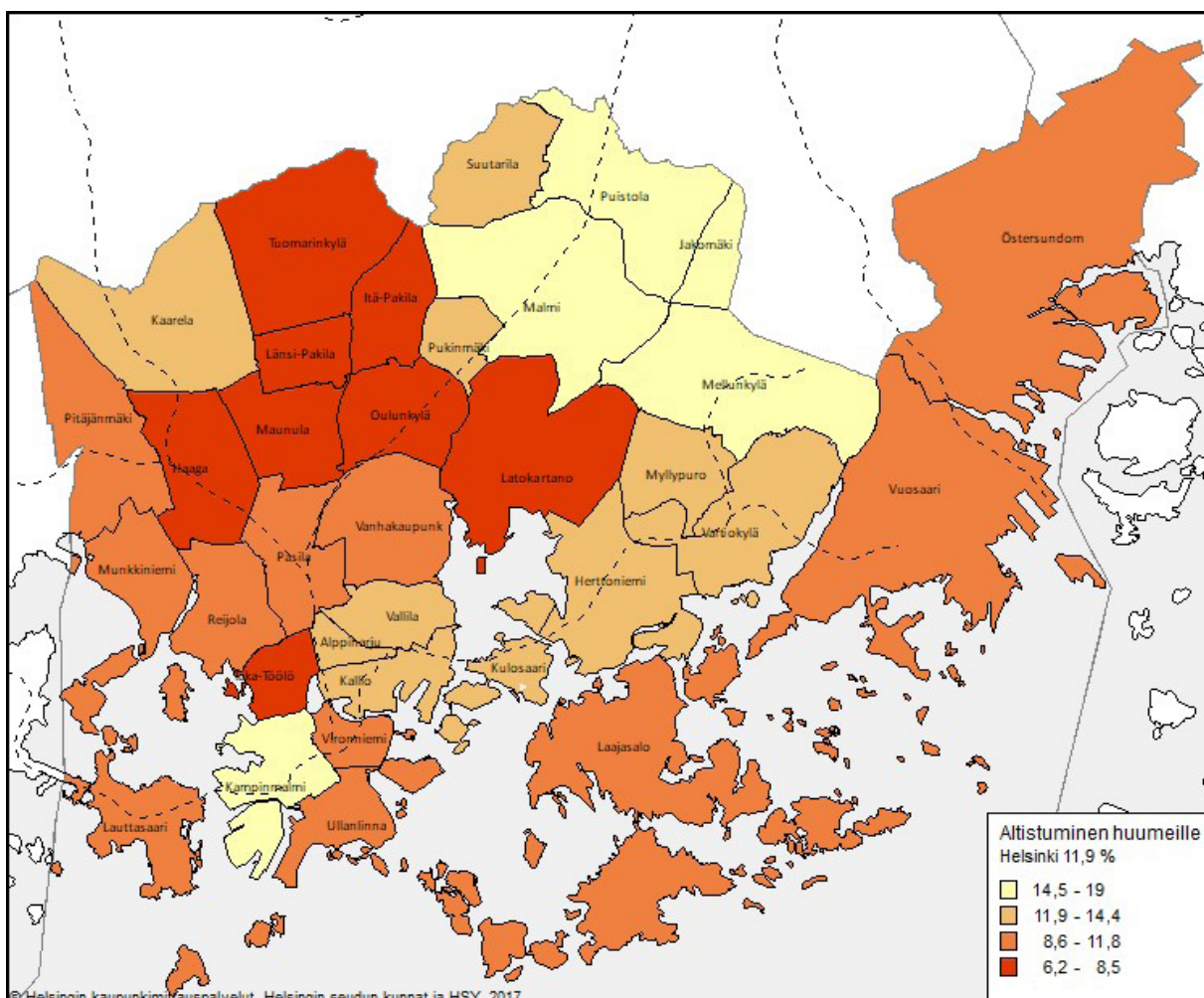
-Järjestötoimija

Välillä ala-asteikäisten ajanviettoon ja käyttäytymiseen on jouduttu puuttumaan alueellisesti eri sidosryhmätöimijöiden kesken. Kuitenkin järjestyksenvalvonnan mukaan yleensä ongelmia tuottaa enemmänkin lasten suuri määrä, kuin suoranaisesti heidän käyttäytymisensä.

Kauppakeskuksia ei nähty sopivana tilana ala-asteikäisten ajanviettoon. Kuitenkin niissä oleva valvonta nähtiin tehokkaammaksi verrattuna muihin kaupunkitiloihin, kuten ostareihin. Huolena aineistosta nousi esiin lasten turvallisuus julkisissa tiloissa ja esimerkiksi iälleen sopimattomien asioiden näkeminen sekä rikoksen uhriksi joutuminen. Erityinen huoli kohdistui julkisissa tiloissa itseään vanhempien nuorten kanssa aikaa viettäviin lapsiin. Ala-asteikäisten nähtiin olevan alttiimpia vanhempien nuorten yllyttämiselle tai jopa hyväksikäytölle. Haastateltavat toivat esiin, että nuoruuteen liittyvät negatiiviset ilmiöt, kuten päihdekokeilut tai pikkurikokset voivat näin tulla yhä varhaisemmassa vaiheessa lapsen elämään mukaan:

Joo. Isoveljen tai jossakin porukassa. Joo, on ollut joukon jatkona. Sitä on jonkin verran ollut alueittain, et siellä on ollut niitä pienempiä mukana ja isommat näyttää mallia pienemmille ja pienemmät tekee perässä ja joskus jopa niitä on ollut joitakin, että pienemmät on ollut sitten ne tekijät ja isommat on vähän siinä taustalla ollut neuvomassa tai kehottamassa tai jopa käskemässä tekemään.

-Poliisi

Kuva 5. Sosiaalinen altistuminen huumeille. Kuva esittää niiden 4.- ja 5.-luokkalaisten osuutta, jotka tuntevat lapsia tai nuoria, jotka käyttävät huumeita tai lapsille itselleen on tarjottu jotain huumetta. Seuraavat alueet on yhdistetty: Kallio, Alppiharju ja Vallila. Pasila ja Vanhakaupunki. Maunula ja Oulunkylä, Länsi- ja Itä-Pakila. Puistola ja Jakomäki. Kulosaari ja Herttoniemi. Vuosaari ja Östersundom.

Lähde: THL Kouluterveyskysely 2017.

Kirjasto turvallisenä kokoontumistilana

Aineistosta nousivat esiin kauppakeskusten ohella kirjastot tiloina, joissa 10–12-vuotiaat lapset viettävät vapaa-aikaa. Kirjaston työntekijät huomauttivat, että kirjastossa aikaa viettävät lapset eivät välttämättä ole ensisijaisesti lukijoita vaan lapset tulevat kirjastoon koulun jälkeen esimerkiksi pelaamaan ja viettämään aikaa kavereiden kanssa. Kirjastoon tultiin myös esimerkiksi kuluttamaan aikaa ennen kuin nuorisotalolle pääsee sisään.

Osalla kirjastoissa aikaa viettävillä lapsilla näkyi selvä tarve aikuiskontaktiin ja aikuisen läsnäoloon. Taustalla nähtiin vaikuttavan esimerkiksi vanhempien pitkät työpäivät, joiden seurauksena lapset joutuvat viettämään iltapäivät yksin. Myös lasten ruokailu herätti huolta niin kirjastojen kuin nuorisotalojen työntekijöissä. Työntekijät olivat havainneet, että lapsilla saattaa olla käytössä paljonkin rahaa ja koulupäivän jälkeinen ruokailu korvataan herkuilla. Haastateltavat pohtivat, kuinka paljon vanhemmilla on tietoa siitä, mihin lapset rahat käyttävät. Nuorten Palvelu ry:n (2017) selvityksessä samankaltaiset huolet nousivat esiin kirjaston työntekijöiden vastauksissa; erityisesti huoli lasten kotioloista, ruokailusta sekä yleisestä turvattomuudesta.

Yleisesti kirjasto nähtiin turvallisenä paikkana lasten ja nuorten viettää aikaa. Kirjastot ovat nuorisotalojen ohella harvoja tiloja, joissa ikäryhmällä on mahdollisuus oleskella vapaamuotoisemmin. Vaikka kirjasto on muita kaupunkiympäristöjä turvallisempi tila, on se lähtökohtaisesti auki kaikille ihmisille. Kirjastoa ei voikaan täysin verrata nuorisotaloihin tai kerhoihin, joissa ohjaaja on koko ajan läsnä lapsia varten. Etenkin lasten suuri määrä kirjastoissa saattaa kuormittaa sen resursseja:

Niin siellä [kirjastossa] käy nuoret pelaamassa, hengamassa ja se on ollut kirjastolle ongelma, koska heillä ei ole resursseja sitten taas kohdata niitä nuoria ja näistä me ollaan keskusteltu. Mutta toisaalta myöskin siitä on oltu tyytyväisiä, että sinne menevät, koska myöskin tossa meidän ostarilla kylhän sielläkin näkee niinkun aina tälläisiä tän ikäsiäkin lapsia ja se ei nyt ole kaikista terveellisin paikka kasvaa. Jopa myöhään yölläkin sitten näkee niinkun.

-Seurakunnan työntekijä

Okei. Ai näit nuorempiakin?

-Haastattelija

Kyllä niitä nuorempiakin.

-Seurakunnan työntekijä

Onko 10–12-vuotiaiden hengailu uusi ilmiö?

Onko siis 10–12-vuotiaiden ajanvietto julkisilla paikoilla uusi ilmiö? Aineistossa tuotiin esiin, että eri-ikäiset nuoret ovat aina viettäneet aikaa porukoissa julkisissa tiloissa, mutta hengailun paikat ovat vaihdelleet. Voikin olla, että tämän ikäryhmän perinteiset leikkipaikat ovat vaihtuneet uusiin. Esimerkiksi kirjastoja on kehitetty kirjojen lainaamisen ohella muunlaista ajanviettoa varten. Uudenlaiset kauppakeskukset voivat myös houkuttaa yhä nuorempia asiakkaita. Aineistosta käy ilmi, että tälle ikäryhmälle on vain vähän tiloja, missä lapset voivat viettää aikaa. Levottoman hengailun ja häiriökäyttäytymisen taustalla nähtiin ensisijaisesti olevan toiminnan ja tekemisen puute. Myös lasten perhetilanne voi olla sellainen, ettei lapsi jostakin syystä viihdy kotona ja vanhemmilla ei välttämättä ole tietoa lapsen liikkumisesta. Seuraavassa luvussa tarkastellaan tarkemmin tätä huoliryhmää.

Helsinkiiläisistä 4.- ja 5-luokkalaisista:

7,9%

Ei sovi kotiintuloajoista
vanhempien kanssa
ollenkaan

6,2%

On yksin monta tuntia
koulupäivän jälkeen viitenä
päivänä viikossa

Lähde: THL Kouluterveyskysely 2017

TIIVISTELMÄ:

- Yhä nuorempien lasten on havaittu viettävän aikaa julkisissa tiloissa
- Etenkin 6.-luokkalaisia ”hengailijakokeilijoita” on tavattu kauppakeskuksista
- Kirjastot nähdään pääsääntöisesti turvallisina tiloina lasten viettää aikaa
- Kauppakeskuksissa tapahtuvaa ajanviettoa ei pidetä toivottavana, mutta tilojen valvonnan nähdään luovan turvallisuutta
- Kaikista turvattomimpina nähdään tilat, joissa ei ole turvallisia aikuisia läsnä (esimerkiksi ostarit)
- Myös tällaisista tiloista on tavattu ikäryhmään kuuluvia lapsia viettämästä aikaa
- Huolta aiheuttaa etenkin lasten turvallisuus: esimerkiksi rikoksen uhriksi joutuminen, päihdekokeilut, pikkurikokset
- Erityinen huoli kohdistuu vanhempien nuorten seurassa aikaa viettäviin ala-asteikäisiin lapsiin.
- Kirjastossa huolta herää lasten kotioloista ja esimerkiksi ruokailusta koulupäivän jälkeen.

5. Huolenaiheet

Semmonen perusturvallisuus, perusluottamus siihen, että olen tärkeä, hyväksyty ja tulen kohdatuksi. Niin jos se ei ole riittävän vankka, niin lapsilla on hyvin - toisilla on taipumuksena - sitten käyttäytyä aggressiivisesti, toiset lapset vetäytyy. Sulkeutuu semmoseen omaan todellisuuteensa.

-Oppilashuollon työntekijä

Lasten parissa työskenteleviltä ammattilaisilta kysyttiin, millaista huolta vastaajan työssä on herännyt 10–12-vuotiaista lapsista. Kysymykseen tuli paljon erilaisia vastauksia aina liikunnan vähyydestä pelaamiseen ja harrastamattomuuteen. Osa työntekijöistä vastasi, ettei ikäryhmästä ole herännyt mitään erityistä huolta. Aineistosta erottui kuitenkin voimakkaammin kaksi tunteisiin, vuorovaikutukseen ja identiteettiin liittyvää ilmiötä: lasten aggressiivinen ja vetäytyvä käyttäytyminen. Molempien käyttäytymismallien taustalla nähtiin olevan laajempi turvattomuus kasvuympäristössä.

Aggressiivinen käyttäytyminen

Vanhempien kokemus siitä, että eivät pärjää tämän ikäisten lasten / nuorten aggressiivisen käytöksen kanssa ilman ulkopuolista tukea on lisääntynyt.

-Lastensuojelun työntekijä

Aineistosta nousivat voimakkaasti esiin havainnot 10–12-vuotiaiden tunteiden hallinnan vaikeuksista. Nämä vaikeudet näkyvät muun muassa siinä, ettei riitoja osata ratkaista puhumalla, ja pettymystä ja häviämistä on vaikea kestää. Tällaiset tilanteet purkautuvat usein aggressiivisena käyttäytymisenä. Etenkin poikien aggressiivisesta käyttäytymisestä oltiin huolissaan, mutta muutamia havaintoja nousi myös aggressiivisesti käyttäytyvistä tytöistä. Aineistossa tuotiin esiin myös maahanmuuttajataustaiset, äidinkieleltään muut kuin suomenkieliset pojat, joilla on vaikeuksia sanoittaa tunteitaan.

Kehityspsykologisessa ajattelussa 10–12-vuotiaat asettuvat ikävaiheeseen, joka on niin sanottu tasannevaihe eli aggressio ja uhma vähenevät ennen murrosikää. Kouluikäisillä keskimääräisesti aggressiivisuus vähenee, mutta yksilöiden väliset erot kasvavat. Näin myös vakavampi väkivalta lisääntyy (Nurmi et al. 2014, 116). Lapsen aggressiivisuuden taustalla voi olla monta syytä, esimerkiksi stressi, väsymys tai turvattomuus sosiaalisissa suhteissa (Puustjärvi & Repokari 2017). Tämä on huomattu myös kouluissa:

Niin tai meillähän on nyt kouluvierailut käynnissä ja siellähän me kuullaan tuoreita ajatuksia, niin musta on pysynyt melko samana, et jos mä mietin sitä- tätä ikäryhmää niin opettajalta kuulee sitä huolta, mitä [toinen työntekijä] mainitsi tossa aikasemmin tähän tarkkaavaisuuden vaikeuksiin liittyen ja toisaalta sitten taas semmoseen sosiaalisen vuorovaikutuksen ongelmiin. Se tosin myös ehkä vähän pienemmillä. Et se on sitten semmonen mikä ykkös- kakkosilla- kolmosilla. Mut kyl se myöskin siinä 10–12- ikävuosina. Ehkä aggressiivisuutta. Siitä puhutaan nytten myöskin ja ehkä semmonen että työn kautta se kokemus tuntuu olevan se, että se olis lisääntynyt.

-Oppilashuollon työntekijä

Vetäytyvät ja yksinäiset lapset

Psykiatrisen hoidon tarve lisääntynyt, yksinäisyys, kotiin eristäytyminen pelejä peläten (kaverit löytyvät virtuaalimaailmasta), vanhemmat eivät ole läsnä arjessa (ruokailut, läksyjen teko, ohjaaminen ja tukeminen harrastuksiin, nukkumaan meno ja herääminen), lapset eivät kasva ja kehity ilman aikuista!

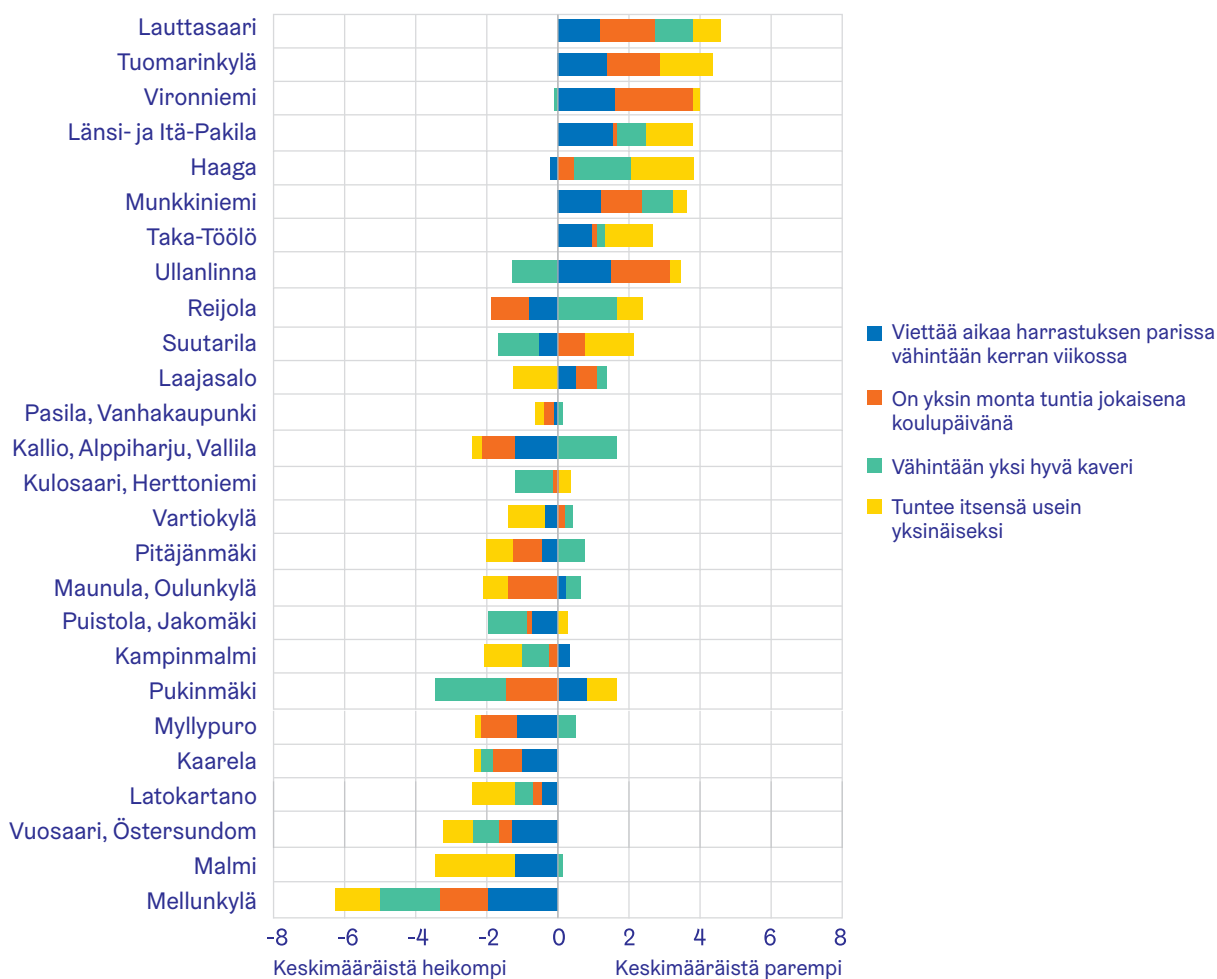
-Lastensuojelun työntekijä

Aineistossa vetäytyvä lapsi nähtiin vastakkaisena ilmiönä aggressiivisesti käyttäytyvälle lapselle. Kuitenkin ilmiön taustalla nähtiin olevan samat syyt. Vetäytyvän lapsen suhteen oltiin etenkin huolissaan lapsen elinpiirin pienenemisestä, harrastusten vähydestä ja sosiaalisten suhteiden puuttumisesta. Internetillä ja pelaamisella nähtiin olevan iso rooli kotiin jäämisessä. Ilmiö nähtiin uutena tässä ikäryhmässä, koska tyypillisesti koulusta ja vapaa-ajan toiminnasta vetäytyminen on nähty enemmän murrosikäisiin nuoriin liittyvänä ilmiönä.

Lasten vetäytyvä käyttäytyminen voi laajemmin heijasta perheen tilannetta. Sosiaalityön sosiaalisessa raportoinnissa samankaltaisesta ilmiöstä on käytetty käsitettä osattomuus (Lyly 2016). Tällä tarkoitetaan jollakin tavalla syrjässä olemista, näköalattomuutta, sosiaalisten kontaktien puutetta tai yksinäisyyttä. Taustalla saattaa olla muutto toiselta paikkakunnalta tai toisesta maasta tai esimerkiksi mielenterveysongelmat, jolloin välit sukulaisiin ja ystäviin ovat katkenneet. Myös esimerkiksi yksinhuoltajilla perheestä ja kodista huolehtiminen kuormittaa jakamista, eikä vanhemmalla ole välttämättä resursseja muodostaa sosiaalisia verkostoja (emt. 26–27). Huolena onkin tämän osattomuuden periytyminen lapsille.

Selvityksen aineistosta nousi esiin huoli lasten yksinäisyydestä. Lasten ja nuorten parissa työskentelevien ammattilaisten mukaan osa lapsista kokeekin ystävien saamisen vaikeaksi. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyyn vastanneista 4.- ja 5. luokkalaisista 13 prosentilla oli ollut mielialaan liittyviä ongelmia viimeisen kahden viikon aikana ja vain reilu puolet vastanneista koki olevansa usein iloinen kotona tai koulussa. Kuitenkin vain 3 % vastanneista koki olevansa usein yksinäinen. Kuvioon 2 on koottu alueellista tietoa 4.- ja 5.-luokkalaisten kouluterveyskyselyn vastauksia harrastuksiin ja kavereihin liittyen. Yhtäältä vastauksista näkyy kavereiden ja harrastusten puutteen kasaantumisen tietyille alueille. Toisaalta tuloksista näkyy myös yksinäisyyden kokemuksellisuus: vaikka alueella olisi keskimääräisesti paremmin lapsilla ystäviä, kokemukset yksinäisyydestä voivat olla keskimääräistä heikompia.

Harrastukset ja kaverit

Kuvio 2. 4. ja 5.-luokkalaisten harrastukset ja kaverit asuinalueen mukaan. Alueelliset tiedot on standardoitu asteikoltaan samanlaiseksi kysymyksittäin.

Lähde: THL Kouluterveyskysely 2017

Taustalla haasteita perheen hyvinvoinnissa

Selvityksen aineistossa tuotiin voimakkaasti esiin perhetilanteen vaikutus lapsen käyttäytymiseen ja hyvinvointiin. Niin aggressiivisen käytöksen, syrjään vetäytymisen kuin myöhään julkisilla paikoilla liikkumisen taustalla nähtiin olevan turvattomat kotiolot. Tämä saattaa johtua esimerkiksi perheiden taloudellisista haasteista, vanhempien päihde- tai mielenterveysongelmista tai perheväkivallasta. Nämä ongelmat heijastuvat vanhempien jaksamiseen ja kasvatustaitoihin. Tällaisissa tilanteissa lapsi joutuu usein ottamaan liikaa vastuuta omaan ikäänsä nähden perheen tilanteesta ja esimerkiksi kodinhoidosta. Tämän seurauksena lapsi ei välttämättä viihdy kotona tai vaihtoehtoisesti vetäytyy kotiin, koska kokee olevansa vastuussa perheestä. Kuvioon 3 on koottu tietoa alueittain 4.- ja 5.-luokkalaisten perhetilanteista.

Lastensuojelussa on havaittu puutteita vanhempien arjen taidoissa ja elämänhallinnassa, joka edelleen heijastuu lapsen hyvinvointiin. Näitä haasteita on monilla lastensuojelun asiakkailla, mutta ne korostuvat etenkin maahanmuuttajataustaisissa perheissä, joissa vanhempien heikko kielitaito tai luku- ja kirjoitustaidottomuus vaikeuttavat arjen hallintaa ja selviytymistä suomalaisessa yhteiskunnassa (Lyly 2016, 34–25). Vanhempien heikon kielitaidon vuoksi jopa alakouluikäiset joutuvat toimimaan tulkkeina viranomaisten ja vanhempien välillä. Isoissa perheissä vastuu pikkusisarusten hoidosta saattaa myös jäädä 10–12-vuotiaalle isosisarelle:

Isommat sisarukset just ne vitos- kutosluokkalaiset sitten he niinkun tavallaan vahtii niitä pieniä, et he tulee niitä ettimään sieltä ja välttämättä vanhempia ei koskaan tavata, et he ovat täysin näiden isompien sisarusten vastuulla sitten. Et se on niinkun vähän semmonen, mikä sitten aiheuttaa sitä huolta.

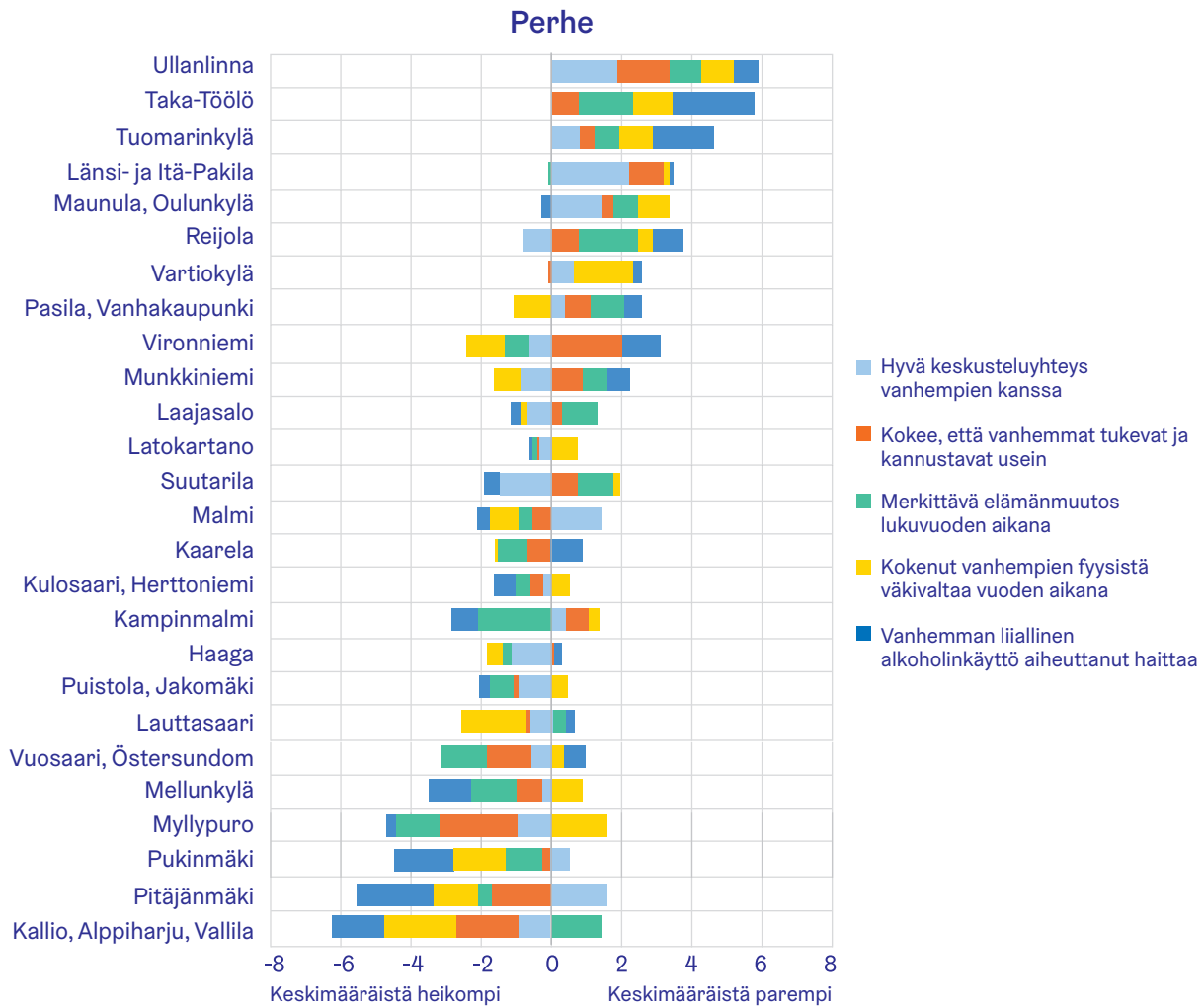
-Kirjaston työntekijä

Keskeisenä huomiona aineistosta nousi, että perheen ongelmat saattavat olla hyvin monenlaisia, eikä pelkästään heikko taloudellinen tilanne välttämättä vaikuta lapsen hyvinvointiin. Myös esimerkiksi vanhempien avioerot voivat aiheuttaa turvattomuuden tunnetta lapsessa tai vanhempien pitkien työpäivien tai epätyypillisten työaikojen seurauksena lapsi voi joutua olemaan pitkiäkin aikoja yksin kotona. Kuitenkin taustalla voi olla myös syvempi huono-osaisuuden kasautuminen:

Siis mä ajattelen, että niistä nuorista joita me tavoitetaan, niin niistä mä en oo kauheen huolissaan. Siis siel on semmosia jotain - kauheen paljon erilaisuutta siis löytyy niistä nuorista. Heidän vanhemmistaan, taustoistaan, päihdekuvioita ja muita, mut sit et niinkun et jotenkin jossain kohtaa ne vanhemmat on saaneet itseään niskasta kiinni ja hommat on nyt niinkun hyvin ja pystyvät tarjoamaan lapsilleen hyvän kodin ja viemään niinkun eteenpäin, mut et sit mä ajattelen, että ne joita me ei tavoiteta niin mä luulen, että ne lapset ja nuoret, joilla asiat on hyvin, joilla on turvallinen koti ja turvallisii aikuisii niin tota tavallaan ne on sit aliedustettuina siinä porukassa jota me ei tavoiteta.

-Seurakunnan työntekijä

Lastensuojelun näkökulmasta ylisukupolvisuus ja huono-osaisuuden periytyminen näkyvät jotakin vaille jäämisinä, verkostojen puuttumisena sekä vanhemmuuden heikkoina taitoina. Ilmiöön liitetään myös muu yhteiskunnallinen kehitys, kuten koulujen ja asuinalueiden eriytyminen (Lyly 2016, 31). Nämä ilmiöt näkyvät myös tämän selvityksen aineistossa.

Kuvio 3. 4. ja 5. –luokkalaisten perhetilanne asuinalueen mukaan. Alueelliset tiedot on standardoitu asteikoltaan samanlaiseksi kysymyksittäin.
Lähde: THL Kouluterveyskysely 2017

TIIVISTELMÄ:

- Lasten ja nuorten parissa toimivat ammattilaiset ovat huolissaan aggressiivisen ja vetäytyvän käyttäytymisen lisääntymisestä
- Aggressiivinen käyttäytyminen näkyy etenkin pojilla tunteiden hallinnan ja tunnetaitojen puutteina
- Vetäytyvään käyttäytymiseen nähtiin liittyvän yksinäisyys, harrastamattomuus ja elinpiirin pieneneminen
- Molempien käyttäytymistapojen taustalla nähtiin olevan haasteet perheen hyvinvoinnissa
- Hyvinvoinnin haasteet voivat olla monenlaisia, mutta yhteistä niille on kasvuympäristön turvattomuus
- Huolena oli etenkin hyvinvoinnin puutteiden kasaantuminen ja ylisukupolvinen huono-osaisuus

6. Siirtyminen lapsuudesta nuoruuteen

Aihe on nyt erittäin ajankohtainen, sillä huoli on suuri. Nykyajan varhaisnuorilla on suuret paineet nuoreksi kasvamisessa tässä muuttuvassa digitaalisessa yhteiskunnassa. Varhaisnuorten verkkokäyttäytyminen (snapchat live stream, askfm jne.) on huolestuttavaa.

-Nuorisotyöntekijä

Selvityksen aineistosta nousi esiin, että ilmiöt, jotka yleensä liitetään murrosikäisiin nuoriin nousevat yhä varhemmin esiin jo 10–12-vuotiailla lapsilla. Näitä ovat edellisissä luvuissa mainitut huolet, mutta myös laajemmin koko ikäryhmää koskevat ilmiöt. Lasten parissa työskentelevät ammattilaiset kokivat, että yhä varhaisemmassa vaiheessa lapset eivät halua olla enää lapsia ja lopettavat esimerkiksi leikkimisen:

No jotenkin musta on tuntunut vähän pidempään siltä, et lapset ei halu olla lapsia. Tai ei saa olla lapsia, et jotenkin semmonen paine olla niinkun isompi ja jotenkin vanhempi tai tehdä asioita, jotka ei ehkä vielä sen ikänsä niin on jotenkin koko ajan olemassa. Musta tuntuu että kaikki asiat aloitetaan paljon nuorempana.

-Nuorisotyöntekijä

Tutkimuksissa onkin saatu viitteitä siitä, että nuoruus on pidentynyt elämänkaaren molemmista päistä: toisaalta perinteiset aikuisuuteen liitetyt tapahtumat, kuten työelämään siirtyminen ja perheen perustaminen ovat myöhästyneet. Toisaalta yhä nuoremmat lapset haluavat määritellä itsensä nuoreksi. Epäsuorasti nuoruuden varhaistumista on mitattu esimerkiksi leikkimisen lopettamisen aikaistumisella ja tiiviisiin kaveriporukoihin tai jengeihin kuulumisella (Myllyniemi & Berg 2013, 14–16).

Aineistossa sosiaalisen median nähtiin tuovan murrosikään liittyvät paineet yhä varhaisemmassa vaiheessa lapsen elinpiiriin. Erityisesti tytöillä koettiin olevan tarve näyttää ikäistään vanhemmalta esimerkiksi sosiaaliseen mediaan laitetuissa kuvissa. Myös huolta aiheuttivat verkossa tapahtuvat kiusaamistapaukset. Vastaajat kokivat, että sosiaalisessa mediassa ja pikaviestintäsovelluksissa tapahtuvaan kiusaamiseen on vaikeampi puuttua kuin perinteiseen koulukiusaamiseen.

6.-luokan kevät kriittisintä aikaa

Kuudennen luokan kevät näyttäytyy aineiston valossa tärkeänä nivelvaiheena ikäryhmän elämässä. 6.-luokan kevättä kuvattiin aikana, jolloin osalla lapsista elämänpiiri alkaa jo laajeta ja kodin lähiympäristöstä uskaltaudutaan lähtemään kauemmas. Päihteidenkäyttö ja rikokset ovat vielä harvinaisia 10–12-vuotiaiden elämässä ja poliisien mukaan tämän ikäisiä lapsia kohdataan heidän työssään lähinnä koulu yhteistyön kautta. Kuitenkin muiden ikäryhmän parissa työskentelevien ammattilaisten mukaan osalla lapsista juuri kuudennen luokan keväällä alkavat yleistyä erilaiset päihdekokeilut ja muu huolestuttava käyttäytyminen.

Ennaltaehkäisevästä näkökulmasta kuudennen luokan kevät näyttääkin olevan tärkeä vaihe tukea lapsen hyvinvointia ennen yläasteelle siirtymistä:

Niin mut sitten ennalta estävässä mielessä, jos me katotaan Ankkurin asiakkaita, et jos meille tulee alle 15-vee niin tossa kattelin vaan just tällä viikolla niin se meidän asiakkaan keski-ikä on se 13-vee, joka on siis epäiltynä siitä jostakin rikoksesta niin kyllähän tää 10–12-vee olis semmonen otollinen kohde niinkun tälle ennalta estävälle työlle tai sillein että sillä laillisuuskasvatuksella ja sillä opastuksella ja neuvonnalla, et mitä voi tehdä ja mitä ei voi tehdä ja missä voi olla mukana ja missä ei. Et jos siihen haluais panostaa, kun näköjään se yläasteelle siirtyminen on semmonen nivelvaihe ja siinä sitten opettajatkin kuvaa, että ne on sitten kaikkivoipia tai tämmösiä omasta mielestä tälläset yläasteelle tulleet 13-vuotiaat, et ne pystyy omasta mielestään tekemään mitä vaan ja sitten siinä näköjään se riski kasvaa joutua myös - tai siis et rupee tekemään niinkun rikoksia.

-Poliisi

TIIVISTELMÄ:

- Aineistosta nousee esiin huoli lapsuuden lyhenemisestä ja nuoruuden varhaistumisesta
- Lasten ja nuorten parissa toimivat ammattilaiset kokevat, että nuoruuteen liittyvät ilmiöt tulevat yhä aikaisemmin lasten elämään mukaan
- Taustalla nähdään vaikuttavan esimerkiksi sosiaalinen media
- Myös sosiaalisessa mediassa ja verkossa tapahtuva kiusaaminen aiheuttaa huolta
- Kuudennen luokan kevät näyttäytyy tärkeänä nivelvaiheena lapsen elämässä
- Osa lapsista alkaa liikkua kauemmas kodin lähipiiristä, myös päihdekokeilut ja hengaminen yleistyvät
- Aineiston valossa lapset tarvitsevat enemmän tukea 6.-luokalla ennen siirtymistä yläasteelle

7. Palveluiden kehittäminen

Suurimpana ikäryhmään liittyvänä palveluvajeena aineistosta nousee esiin sellaisten tilojen puuttuminen, joissa lapset voisivat viettää aikaa turvallisen aikuisen ja muiden lasten kanssa. Etenkin iltapäiville ikäryhmä tarvitsee lisää toimintaa. Haastateltavien mukaan toiminnan tulisi olla juuri tälle ikäryhmälle suunnattua, koska 10–12-vuotiaille on tärkeä olla jo ”iso” ja viettää aikaa saman ikäisten lasten kanssa. Toisaalta ikäryhmän käyttäytyminen ja toiminnan luonne eroavat vanhempien nuorten tavasta viettää aikaa. Yhteistyö koulun kanssa nähtiin tässä tärkeänä, koska näin tavoitetaan mahdollisimman kattavasti koko ikäryhmä, myös muusta toiminnasta ja palveluista syrjään jääneet lapset.

Lapsille suunnatun toiminnan toivottiin tapahtuvan iltapäivisin vanhempien ollessa töissä, jotta ilta-aika olisi perheiden yhteistä aikaa. Kuitenkin haastateltavat pohtivat voiko palveluita suunnitella tämän ideaalin mukaan, koska selvää on, etteivät kaikki lapset menisi toiminnan jälkeen kotiin. Avoimia pelaamiseen ja leikkimiseen tarkoitettuja tiloja toivottiin lisää. Myös yhteistyötä vanhempien kanssa tulisi tehostaa ja tukea heidän vanhemmuuttaan sekä painottaa lapsuuden tärkeyttä ja arvostusta. Esimerkiksi erilaiset vanhempainillat voisivat olla yksi keino tavoittaa vanhempia. Yhteistyössä tulisi ottaa huomioon myös vanhempien kieli- ja lukutaito. Olisikin tärkeä löytää erilaisia keinoja, joilla voisi kohdata toisesta kulttuurista tulevia vanhempia ja tukea perheen hyvinvointia.

Aineistosta nousi esiin hyviä kokemuksia kohdennetusta ryhmätoiminnasta esimerkiksi levottomasti käyttäytyvien lasten kohdalla. Tarve näille ryhmille vaikuttaa olevan suuri. Erityisen tehokkaiksi nähtiin kohdennetut ryhmät, joissa harjoitellaan tunteiden hallintaan liittyviä taitoja. Tällaiset ryhmät mahdollistavat myös yhteistyön vanhempien kanssa ja lapsen tukemisen esimerkiksi harrastusten etsimisessä.

Yhteistyö nähtiin toimivan hyvin eri toimijoiden välillä alueellisissa verkostoissa. Kuitenkin eri toimijoilla ei välttämättä ole tietoa siitä, mitä palveluita muut toimijat tarjoavat tälle ikäryhmälle. Yhteistyölle toivottiinkin enemmän selvempiä, ylhäältäpäin tulevia rakenteita:

Niin totta. Niin ehkä siit sit seurais jotain yhteistyötä?

-Haastattelija

Eli jos tämä tästä nyt kohenee, kun kirjasto ja liikunta ja tämä ala on yhdistyneet.

-Nuorisotyöntekijä

Mmm. Olen odottanut sitä pitkään ja mutta sitten mä olen miettinyt pitääkö se nyt itse tehdä vai eiks se tuu ylhäältä päin. Siis semmonen. Vai ootsä huomannut? (--) Mä en oo huomannut mitään ylhäältä päin tulevaa ja mun mielestä se ei pidä lähteä niin et me aletaan- mä meen jollekin kirjastonhoitajalle soittamaan tai-

-Nuorisotyöntekijä

Tota tällä hetkellä niin tota se hakee tosi paljon vielä rakenteita. Et miten lähetään tekemään yhteistyötä, mutta et meillä ei ole mitään sellasta kauheen selkeätä systeemiä ollut vielä.

-Nuorisotyöntekijä

Myös esimiestasolla toimivaa alueellista yhteistyötä toivottiin tehostettavan:

No siis tällä hetkellä niitä rakenteita ei oikein ole. Siis on näitä alueellisia yhteistyöryhmiä esimerkiksi ja toki silloin, jos kyse on yksittäisestä lapsesta tai perheestä niin aina se - mä jotenkin luotan siihen, että se jolla se huoli herää, niin hän rupee sitten miettimään minkälaista verkostoa tarvitaan sen lapsen tai nuoren tai perheen tueksi ja siltä osin yhteistyö erilaisten kumppaneiden kanssa lähtökohtaisesti toimii ihan hyvin. Mutta tota onhan tää iso muutos, että kaupungissa on kuitenkin aika paljon suppeampi määrä toimialoja entisten virastojen sijaan ja millä tavalla sit joka tasolla niitä yhteistyöfoorumeita olisi. Mun täytyy sanoa, että meillä ei ole nuorisopalveluiden kanssa mitään alueellista yhteistyöfoorumeita tällä hetkellä. Hyvinvointikordinaatioryhmä oli silloin sellanen ja sitten Klaarihan on edelleen siellä nuorisopalveluissa ja Klaari-toimijat on niitä ehkä aktiivisimmat yhteistyökumppanit koulun kanssa. Plus sitten ehkä semmosilla kouluilla joissa sijaitsee nuorisotalo niin sen tyyppinen arkinen yhteistyö varmaan toimii mut et tämmönen niinkun alueellinen semmonen niinkun esimiestason-

-Oppilashuollon työntekijä

Yhteistyöfoorumi tai-
-Oppilashuollon työntekijä 2

Niin. Sitä ei nyt tällä hetkellä oo.
-Oppilashuollon työntekijä

Nuorille suunnattujen palveluiden onkin havaittu kärsivän toisaalta päällekkäisyydestä ja toisaalta katvealueista (Sitra 2015). Lasten yhdenvertaisuuden näkökulmasta olisikin tärkeää, että jokaisella alueella lapsilla olisi samankaltaiset mahdollisuudet iltapäivä- ja harrastustoimintaan. Systemaattisten rakenteiden puute aiheuttaa myös sen, ettei palveluiden tilasta seuraavana vuonna ole välttämättä tietoa. Aineiston valossa näyttää siltä, että tällä hetkellä toiminnan järjestäminen ikäryhmälle riippuu paljon yksittäisten johtajien ja työntekijöiden aktiivisuudesta.

Osallisuuden lisääminen

Ja osallisuus - lasten ja nuorten osallisuus - on merkittävästi vankistunut monellakin tavalla ajatellaan oikeestaan mitä tahansa palvelualueita ja niin lasten ja nuorten osallisuus on merkityksellisempää. Heidän näkökulmiaan kuullaan ja kuunnellaan entistä enemmän. Et sen tyyppinen tommonen myönteinen ilmiö.

-Oppilashuollon työntekijä

Lasten ja nuorten osallisuuden parantuminen viime vuosikymmenten aikana on selkeä positiivinen kehitys. Lasten näkemyksiä arvostetaan enemmän ja mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa ovat kasvaneet. Kuitenkin aineistosta nousi esiin, että 10–12-vuotiaat eivät vielä pääse vaikuttamaan samassa mittakaavassa heille suunnattuihin palveluihin kuin yläasteikäiset. Esimerkiksi Pulssi-toiminnan toivottiin laajentuvan myös ala-asteikäisille:

Siellä on monia, jotka vetää tosi paljon noita harrastajia vuodesta toiseen ja siinäkin se että se kakstoista on aika tarkka se raja sitten siinä. Että tavallaan just mieltis jotain vastaavaa, mutta siinäkin on. Pulssia viedään nyt koko kaupungin alueelle, mutta että se oliskin niinkun nuorilla on Funaction ja lapsilla on EasySport vai mikä näin niin sitten tavallaan kulttuurissa tai tässä harrastamisessa voisi olla samalla tavalla.

-Kirjaston työntekijä

Joillakin nuorisotaloilla on otettu käyttöön talokokoukset, joissa lapset saavat vaikuttaa ja tuoda esiin omia tarpeita sekä toiveita toiminnalle. Myös esimerkiksi kirjastoissa, kauppakeskuksissa ja nuorisotaloilla on otettu lapset mukaan suunnittelemaan yhteisiä sääntöjä tiloissa toimimiseksi. Tällaisilla pienillä teoilla saadaan lasten osallisuutta parannettua. Ala-asteikäisten lasten mielipiteiden ja kokemusten kuulemista tulisi edistää kaikessa työssä niin palveluiden suunnittelussa kuin itse toiminnassa.

Helsingiläisistä 4- ja 5-luokkalaisista:

63%

Kokee olevansa tärkeä osa luokkayhteisöjä

62%

kokee olevansa tärkeä osa harrastusporukkaa

53%

osallistunut koulun asioiden suunnitteluun

87%

kokee olevansa tärkeä osa lähiyhteisöjä

Lähde: THL Koulu-terveyskysely 2017

TIIVISTELMÄ:

- Keskeinen ikäryhmään liittyvä palveluvaje on ilta- ja viikkipäivätoiminnan puuttuminen
- Ikäryhmältä puuttuu avoimia tiloja, joissa voisi viettää aikaa muiden lasten ja turvallisen aikuisen kanssa
- Yhteistyötä vanhempien kanssa tulisi tehostaa ja perheitä tukea monipuolisesti
- Vanhempien kieli- ja lukutaidottomuus tulisi ottaa huomioon entistä paremmin
- Kohdennettu ryhmätoiminta ja tunnetaitojen opettelu on havaittu tehokkaaksi keinoksi esimerkiksi levottomien ja aggressiivisten lasten kanssa
- Yhteistyölle toivottiin selkeämpiä rakenteita niin työntekijä- kuin esimiestasolla
- Kaikessa toiminnassa tulisi edistää 10–12-vuotiaiden osallisuutta sekä kuulla heidän näkemyksiä ja kokemuksia

8. Johtopäätökset

Tulevaisuudessa 10–12-vuotiaiden määrä tulee kasvamaan voimakkaasti. Keskeinen kysymys ikäryhmälle kohdennettujen palveluiden kehittämisessä on, miten tulevaisuudessa turvataan ikäryhmän palvelut ja kaupunkistrateginen päämäärä, jonka mukaan jokaisella helsinkiläisellä lapsella ja nuorella tulisi olla jokin harrastus. Ikäryhmän lyhyet iltapäivät mahdollistavat harrastustoiminnan koulupäivien jälkeen, mutta systemaattista iltapäivätoimintaa ikäryhmälle ei ole tarjolla. Lyhyiden koulupäivien ja systemaattisen iltapäivätoiminnan puutteesta kärsii koko ikäryhmä, mutta erityisen kipeästi se koskee sosioekonomisesti heikommassa asemassa oleviin perheisiin, joilla ei ole välttämättä taloudellisia resursseja tai voimavaroja tukea lapsen harrastustoimintaa. Lähipalveluiden turvaaminen ikäryhmälle onkin keskeinen tavoite tasa-arvon näkökulmasta.

Ikäryhmän ajanviettoon liittyvien ilmiöiden, kuten kauppakeskuksissa ja muilla julkisilla paikoilla hengailun taustalla vaikuttaa ensisijaisesti olevan toiminnan ja tekemisen puute. Kuitenkin alueellisesti on havaittu pienempiä, oireilevia lapsiryhmiä. Nämä ovat usein aggressiivisesti tai muuten levottomasti käyttäytyviä poikia. Tämänkaltaisille lapsille tulisi irrottaa resursseja ja tarjota kohdennettua pienryhmätoimintaa ja yksilöllistä tukea. Tämänkaltaisesta kohdennetusta toiminnasta on saatu positiivisia kokemuksia niin nuorisopalveluissa kuin lastensuojelussa. Toinen tärkeä huomio on vieraskielisten lasten osuuden kasvu ikäryhmässä. Ikäryhmälle suunnattuja palveluita suunnitellessa olisi tärkeä huomioida, miten toisesta kulttuurista tulevia lapsia ja heidän perheitään voisi tukea tehokkaasti. Nuorisopalveluiden maahanmuuttajatyöstä on saatu hyviä tuloksia aikaan ja tätä tietoa voisi jakaa myös muille toimijoille. Nuorten ja lasten parissa toimivat ammattilaiset kaipasivat myös esimerkiksi kulttuuritulokkeja ja muita työkaluja toisesta kulttuurista tulevien perheiden kanssa viestimiseen.

10–12-vuotiaiden kanssa tehtävän työn nähtiin eroavan vanhempien nuorten parissa tehtävästä työstä etenkin työn kasvatuksellisen puolen takia. Selvitykseen haastatellut toimijat näkivätkin ikäryhmän potentiaalisena kohderyhmänä ennaltaehkäisevälle toiminnalle. Myös nuoren kohtaaminen myöhemmin murrosiässä koettiin helpommaksi, jos suhde lapseen on luotu jo aikaisemmin. Ikäryhmän sulkeminen nuorisopalveluiden pääkohderyhmän ulkopuolelle iän perusteella nähtiin ongelmallisena, koska lasten hyvinvoinnissa olevat haasteet tulevat myöhemmin vastaan murrosiässä. Kaikille lapsille suunnatulla avoimella toiminnalla voidaan ennaltaehkäistä myöhempiä ongelmia ja toisaalta kohdennetulla toiminnalla voidaan ripeästi puuttua varhaisessa vaiheessa lapsen kasvamisen ja hyvinvoinnin haasteisiin.

Vaikka ikäryhmään liittyy paljon huolia, selvityksen aineistosta nousi esiin myös paljon positiivisia kuvauksia ikäryhmästä. 10–12-vuotiaat nähdään aktiivisina harrastamaan ja ottamaan osaa toimintaan. Myös levottoman käyttäytymisen ja häiriökäyttäytymisen taustalla nähtiin olevan ensisijaisesti lasten erilaiset tarpeet. Ikäryhmän kanssa toimivat nuorisotyöntekijät toivoivatkin resursseja ikäryhmälle suunnatun työn tekemiseen, arvostusta nuorempien lasten kanssa tehtävälle työlle ja sen tärkeyden tunnistamista.

9. Lähteet

- Airio, I. (2010). Avioero suomalaisen tapaan. Lähivanhemman ja lasten taloudellinen selviäminen avioerosta. Teoksessa U. Hämäläinen & O. Kallas (toim.), Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.
- Bernelius, V. (2013). Eriytyvät kaupunkikoulut. Helsingin peruskoulujen oppilaspuolelta erot, perheiden kouluvalinnat ja oppimistuloksiin liittyvät aluevaikutukset osana kaupungin eriytymiskehitystä. Tutkimuksia 2013:1. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Heino, T., Hyry, S., Ikäheimo, S., Kuronen, M., Rajala, R. (2016). Lasten kodin ulkopuolelle sijoittamisen syyt, taustat, palvelut ja kustannukset. HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätulokset. Raportti 3/2016. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.
- Högnabba, S., Ranto, S. (2017). Lasten hyvinvointikertomus. Työpapereita 2017:4. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Kauppinen, T., Vaalavuo, M. (2017). Työikäisen väestön alueellinen eriytyminen synnyinmaan ja tulotason mukaan suurilla kaupunkiseuduilla. URMi Kaupunkianalyysi I, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimusraportti, Helsinki 20.4.2017.
- Kortteinen, M., Vaattovaara, M. (2015). Segregaation aika. Yhteiskuntapolitiikka 80: 6, 562–574.
- Kuoppala, T., Sääkkinen S. (2017). Lastensuojelu 2017. Tilastoraportti 17:2018. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimusraportti, Helsinki 20.4.2018.
- Lyly, A. (2016). Sosiaalinen raportointi asiakastiedon tuottajana. Esimerkkinä aikuissosiaalityö ja lastensuojelu. Tutkimuksia ja raportteja 2:2016. Helsingin kaupunki. Sosiaali- ja terveysvirasto.
- Maailman toimivin kaupunki. Helsingin kaupunkistrategia 2017–2021. (2017) Helsingin kaupunki.
- Malander, J. (2016). Helsingiläisten lapsiperheiden koettu hyvinvointi. Työpapereita 2016:4. Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Myllyniemi, S., Berg, P. (2013). Nuoria liikkeellä! Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013. Nuorisotutkimusseuran verkkojulkaisu ja -tilastot. nro. 64.
- Mäntymaa, M., Puura, K. (2016). Lapsuusiän psyykinen kehitys. Teoksessa K. Kumpulainen, E. Aronen, H. Ebeling, E. Laukkanen, M. Marttunen, K. Puura, A. Sourander (toim.), Lastenpsykiatria ja nuorisopsykiatria. Helsinki: Duodecim.
- Mäki, N., Vuori, P. (2018) Väestö Helsingissä vuodenvaihteessa 2017/2018. Tilastoja 2018:10. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot
- Nurmi, J., Ahonen, T., Lyytinen, H., Lyytinen P., Pulkkinen, L., Ruoppila, I. (2014). Ihmisen psykologinen kehitys. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Nuorten palvelu ry. (2017). Alakouluikäiset hengaajat julkisissa ja puolijulkisissa tiloissa. Kyselyn tulokset.
- Perusopetuslaki 21.8.1998/628. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1998/19980628#L8aP48b>. Viitattu 6.11.2018
- Puustjärvi, A., Repokari, L. (2017). Lasten käyttöhäiriöihin tulee puuttua ajoissa. Lääkärilehti 2017:21, 72, 1364–1369.
- Salmi, M., Sauli, H., Lammi-Taskula, J. (2014). Lapsiperheiden toimeentulo. Teoksessa Lammi-Taskula, J., Karvonen, S. (toim.), Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos, 82–104.
- Sitra (2016). Lasten ja nuorten palvelut 2020. Jotta yksikään lapsi tai nuori ei tipahda tukiverkon läpi.
- Solantaus T, Paavonen EJ. (2009). Vanhempien mielenterveyshäiriöt ja lasten psykiatriset ongelmat. Duodecim 2009;125,1839–1844.
- Taiteen perusopetuksen tila ja kehittämistarpeet Helsingissä (2016). Helsingin kulttuurikeskus.
- Toimintakertomus (2016). Helsingin kaupungin nuorisosiainkeskus.
- Torikka A., Kaltiala-Heino, R., Rimpelä, A., Marttunen, M., Luukkaala, T., Rimpelä, M., (2014). Self-reported depression is increasing among socio-economically disadvantaged adolescents - repeated cross-sectional surveys from Finland from 2000 to 2011. BMC Public Health 2014;14,408–418.
- Vuori, P., Kaasila, M. (2018). Helsingin ja Helsingin seudun väestöennuste 2018–2050. Ennuste alueittain 2018–2030. Tilastoja 2018. Helsingin kaupunki, kaupunginkanslia, kaupunkitutkimus ja -tilastot.